

WWW.UNIL.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

ИЗЛАЗИ ДВА ПУТ сваког месеца у свескама од 3 и више табака.
ЦЕНА ЈЕ: за Србију 12 дин., а за Црну Гору, Бугарску, Босну, Херцеговину, Аустро-Угарску, Румунију и Турску 15 дин. на годину

Претплата се шаље управи Државне Штампарије, а рукописи уредништву.

ХИ СВЕСҚА У БЕОГРАДУ, 15. ЈУНА 1881. Г. ГОДИНА II

Постављења наставника у средњим школама

Актом г. министра просвете и црквених послова од 8 Јуна ов. г. постављен је за наставника средњих школа:

Никола Деспотовић, за предавача ниже гимназије лесковачке

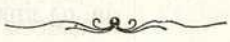

Постављења наставника у основним школама

Актом г. министра просвете и црквених послова од 9. Јуна о. г. постављен је: за наставника основне школе

у округу шабачком:

Милан Вошњаковић, привремени учитељ основне љешничке школе, за сталног учитеља исте школе.

Премештаји наставника основних школа

Актом г. министра просвете и црквених послова од 9. Јуна о. г. премештен је са службом наставник основне школе

у округу шабачком:

Лазар Станковић, учитељ основне школе на Охриду, за учитеља основне шопићке школе, у београдском округу по молби.

Разрешења од дужности наставника основних школа.

Актом г. министра просвете и црквених послова разрешен је од дужности наставника основне школе:

у црноречком округу:

Благоје Ристић, заступник учитеља III и IV разреда основне подгорачке школе.

ЗАПИСНИК ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

САСТАНАК LI

7. Маја 1881 год. у Београду.

Били су : председник др. Ј. Панчић ; редовни чланови : П. Срећковић, — арх. Н. Дучић, — арх. Нестор, Св. Милосављевић, др. Јов. Валента, М. Миловук, др. В. Бакић ; ванредни чланови : Јов. Туроман, Стојан Марковић, Св. Вуловић, Бор. Голоровић, А. Николић, др. Л. Лазаревић и Ђ. Тешић.

I

Чита се записник I састанка и савет га прима.

II

Преседник саопштава савету писмо г. министра просвете и црквених послова од 4. маја ПБр. 2436, којим позива савет да му предложи г. др-а В. Бакића као стручњака, за школског надзорника за варош Београд и др-а М. Спиридоновића за школског надзорника средњих школа у западном крају Србије.

Савет је на своме 49-том састанку, кад је бирао остале надзорнике, имао у виду г. г. Бакића и др-а Спиридоновића, но није изабрао г. Бакића с тога, што је уважио извињења г. Бакића. Пошто се показала потреба за стручно лице, а савет наводи да г. Бакић одговара захтеву, који ставља г. министар, то је одлучио да се г. г. др. Бакић и др. М. Спиридоновић предложе г. министру просвете за овогодишње школске надзорнике.

III

Г. Св. Вуловић реферирше о књигама Стевана В. Поповића. Он наводи да се декламатори не могу употребити за поклањање ученицима, јер избор песама није срећан. Но из омањих књига Поповићевих могла би се саставити једна обра књига, с тога би требало питати писца да ли одобрава, да се из омањих књига његових учини избор, па овде штампа једна књига. Савет је усвојио предлог г. Св. Вуловића.

IV

Г. др. Валента чита извештај наставног одбора коме су били придодати г. г. Јов. Борђевић и М. Зечевић, о програму по коме би се имао предавати земљопис у средњим школама.

Пошто је ово питање врло важно и треба проучавања савет је решио: да се извештај наставног одбора штампа, па да се затим закаже нарочита седница, у којој ће се ово питање претрести. Извештај наставног одбора гласи:

Главном Просветном Савету.

Пре него што би се приступило одређивању програма, по којем би ваљало написати географију

за средње школе, нужно би било претходно претрести и решити неке важне тачке, које су са самим овим програмом у тесној свези.

Од ових тачака неке се односе на предавање географије у основној и средњој школи, а неке на начин писања школских књига у опште, а географије на по се.

1.) *О предавању* географије имало би да се напомене ово:

а) Како је и географија међу оним предметима, који се већ у основној школи почињу предавати, то би ваљало да се пре свега определи: *колико географског знања треба ученик да донесе у гимназију из основне школе?*

у овом погледу можда би за сад доста било, ако ученик после свршеног најстаријег разреда основне школе из географије зна ово:

аа) *У природи* да уме наћи четири стране света; да уме разликовати источну страну од источне тачке, западну страну од западне тачке и т. д.; да зна, шта су четири годишња времена; колика је од прилике висина сунца у подне, колика даљина излажења и залажења сунца од источне и западне тачке, и колика дужина дана и ноћи у разним годишњим временима; да му је познат календар и часовник; да познаје мене месеца. О свому овоме нека зна ма само то, *шта бива*, а колико је год могуће, и *како бива*; ма и не знао још, *за што* шта бива.

бб) *на мапи* нека зна наћи четири стране света; нека су му познати знаци за планине, реке, језера, вароши и т. д.; нека зна, шта је то „вододелница“ и нека је на мапи између појединих река уме наћи и означити; нека зна, шта је на мапи горе, а шта је доле; шта је уз воду, а шта је низ воду; која је десна, а која је лева обала сваке реке. Ако и не буде тачно знао, шта значе на мапама екватор, меридијани и паралеле, и како се мере на земљи даљине, али око већ може и треба да му буде толико извежбано, да може наћи на мапи једнаке даљине, а код неједнаких погодити размеру.

Осим тога нека му је позната топографија Београда и његова најближа околина (и топографија и околина његовог места рођења); нека му је добро позната кнежевина Србија; нека има довољног појма и о осталим српским земљама; најпосле нека зна оно што је најглавније о суседним и о главним европским државама.

Ако основна школа буде дала ученику и више и темељнијег знања о овом предмету, биће у толико боље: али је и оволико за сад довољно за основ даљој географијској настави у гимназији.

б) Заједно с овим ваљало би такође да се претходно определи: „*колико треба да се ученик из географије спреми у гимназији;*“ даље: „*у којим разредима и са колико недељних часова да се предаје овај предмет у гимназији?*“

Што се спреме тиче, коју ученик из географије треба да добије у гимназији, мора се и за географију тражити онолико, колико и за друге предмете, који се у гимназији предају, а то би било у главном ово: све што је у предмету важније, треба да зна; а све што зна, да зна добро, и да то и другом показати и другог научити може. Ученик у гимназији не може, а и не треба још да буде специјалиста ни у ком предмету, јер би му та тежња пореметила хармонију његовог образовања; али треба да је у сваком предмету толико спреман, да — ако жели у ком предмету специјално напредовати — може то чинити сам својом даљом радњом и студијом.

Што се самог *наставног плана* тиче, географија би требало да се предаје и у нижој, и у вишој гимназији.

У *нижој гимназији* треба ученик да утврди и прошири оно знање, које је из основне школе донео. Настава треба и овде још да иде од ближега даљему, од познатијега непознатијему. — Из математичне и физичне географије треба ученик да научи све, што год буде могао схватити без детаљнијих знања из геометрије и физике. — Из политичке географије нека добро попуни своје знање о кнежевини Србији и о српским земљама; а о осталим државама европским и ваневропским о свакој према њеној важности, коју за нас има. — Главније статистичне податке треба да зна и на памет, свуда у округлим бројевима; а свагда треба да

уме *на памет* нацртати конфигурацију главнијих делова земље, означити правац главнијих планина и река, као и положај појединих главнијих места.

„Управо је главни задатак школске географије, „да се ученици вежбају у слободноручном цртању карата“. (Енц. II. 904).

Оволико се даје постићи у једном, и то *првом* разреду са *три*, а *највише* са *четири* часа недељно. Ако наставник буде имао доста добре воље и љубави к самом предмету и толико предавачке вештине, да предмет и ученицима омили и њих за исти заинтересује, и ако школа буде имала добрих мапа и осталих учила, онда ће бити (и са лошијом школском књигом, а још боље и без и какве школске књиге) довољног успеха и за годину дана; а са неударним предавањем, са самим „задавањем лекција“ (уз то још из неудесног учебника и погрешно преписаних рукописа) и без довољних учила не ће бити довољног успеха ни за више година, па ни покрај најбоље написане школске књиге.

Да се у најнижем разреду набављено географско знање у три остала разреда ниже гимназије утврди и прошири, била би брига онога наставника, који би у истим разредима општу историју предавао, која се и онако по захтевима савремене науке и методике само у тесној свези са географијом даје с успехом предавати.

У *вишој гимназији* могла би се опет у једном од два највиша разреда са три часа недељно предавати географија начином већ више научним и у реду систематском. Главну садржину те наставе лепо је обележио Шмид у горенаведеном делу „Енциклопедији“ (II. 911). овим речма: „Географија „има у горњим разредима да претреса ова два главна „питања: 1) како је природом, а односно самим „телурским силама, (наравно у свези њиховој са „космичким) постало садашње стање земљине површине, и по којим се законима мења непрестано? „2) Шта је од те земље начинио свесни човек, „делајући према извесним целима“ ?

У осталом ако би се географија у нижој гимназији и у напредак буди из каквих разлога предавала у два или у три разреда, — ипак се не би могло препоручити ни у том случају досадашње *цртање* истога предмета, по којем би се н. пр. у I. разреду предавала Азија, Африка, Америка и

Аустралија, у II. разреду Европа, у III. Балканско полуострво: него би и онда боље било, да се у сваком разреду сврши цео предмет, па онда да се за сваки разред напише и засебна школска књига. Онда би у учебник за најнижи разред ушле само главне ствари; а у учебник за више разреде улазила би сва грађа из учебника за ниже разреде, и само би се допуњавала новијим и новијим материјалом, од прилике, као што су опште историје за школе од Дирија, или као што су три издања Сајдличеве географије. Тако би ученик најглавније партије предмета учио више пута, и оне би му боље остале у памети, него што то бива сад, кад се научна грађа подели на три године, или још и на четири (са космографијом), па се у свакој години изједначе и главне и споредне партије, те се на тај начин без довољне свезе и понављања у свакој доцнијој години заборавља оно, што се у предњим годинама учило, док се напосок у вишој гимназији скоро цео предмет не заборави.

2.) О писању школских књига могло би се у опште приметити ово:

а) Учебник ваља да се управља према захтевима наставе, а не обратно. Ако је школска књига за мале ученике, за оне од 9 — 12 година, који су тако рећи јуче дошли из основне школе, нека не буде писана високим стилем и језиком академијским, каквим се не говори деци ни код далеко напреднијих народа. Изрази, као н. пр. „континенталитет климе,“ „вертикална расчлањеност“ и т. д. немају никако места у књизи, писаној за читаоце од 9 — 12 година. Код мање вешта или мање савесна наставника учиће деца уз остали нужни научни материјал још и све ове, за њих у пуној мери, „трансценденталне“ изразе на помет, са својом грдном и штетом и муком; а и вештијем и савеснијем наставнику тумачење оваких тешких места прави толико излишна посла, да му је лакше радити без икакве књиге, него са онаком, која на сваком кораку ставља ученику нове пречате и задаје му нове загонетке. И о овоме лено вели Верман у чланку „Наставни план“ (Енци. IV. 541): „У рукама ученичким школске су књиге често неопходно нужне као помоћна средства за учење и за понављање, како би се избегло и диктирање, које много времена одузима и погрешно писање

„за наставниковим предавањем, како би ток наставе био правиан и како би се одржала сагласност у методи између стручних наставника разних разреда. С друге пак стране опасност је ту, да учебник наставника и сувише стесни, да у избору и распореду научног материјала или у саставу израза његовим назорима и жељама не одговори, и пажњу ученика од предавања наставниковог одстрани, јер ће да помисли, да је главна ствар већ у књизи.“

Из истог узрока за наше школе и наше ученике нису од користи прости преводи ма и најбољих страних школских књига; него треба, да се оне од вештих томе послу људи према нашим потребама и приликама прераде.

б) Учебник не треба никад да је сувише велик. Из њега наставник не треба никад ништа да мора ради скраћивања брисати, него да само додаје, где шта буде требало. Књига школска пије за то, да се разговара с учеником, него само да га подсећа на оно, што му је наставник у школи говорио; дакле треба да садржи у себи само најнужније податке, који се не могу одмах од једног чувења запамтити, а не и пишчеве фразе, које не само мали, него и већи ученици врло често уче просто на помет, место да се сами вежбају у излагању својих мисли. Учебник треба нешто да остави и за наставника, а не да сврнује и његов посао.

в) У учебник треба да уђе само оно, што никаквој више сумњи и никаквом спору не подлежи, а не и оно, што је писац сам смислио, а што наука још усвојила није.

г) У учебнику за гимназије нека се не кују српска технична имена, ако их већ сам народ није сковао. Од оваких новоскованих речи наука нема никакве користи, а наставник и ученик имају само сметње и штете, јер морају трошити и време и труд за изучавање двојакних термина, и српских и научних. Н. пр. ученику није ништа поможено тиме, ако се у књизи „екватор“ назове „полутаром“, јер он и покрај „полутара“ мора опет да научи и општи научни назив, а то му задаје два посла; да и не спомињемо, да се оваки газиви у сваком крају нашег народа на други начин кују, и да н. пр. за реч „екватор“ имамо до сад осим

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

речи „полутар“ још и ове називе: „равнатељ“, „равнитељ“, „полутник“ и т. д.

3.) За писање учебника за географију могло би се десати к ономе, што је до сад у опште казано, још и ово:

а) У географији ваља да се добро пази на *изговор страних имена*, те да се не метне тек од ока, како писац мисли, да се неко место или нека земља зове. Хрватски писци, који се латиницом служе, немају ту никакве тешкоће; они просто препишу туђу реч онако, како су је нашли написану, а читалац нека сам води бригу, како ће је прочитати. Ми, који ћирилицом пишемо, имамо тежи положај. Писац треба одмах да напише туђе име онако, како се *изговара*; па ако га није добро написао, онда наводи на погрешку и читаоца, а у школској књизи и ученика, а можда и наставника, или га ставља у немили положај, да те погрешке сам поправаља.

б) „У средини других предмета, на које се већа важност полаже, географију махом занемарују ученици, а кадшто и сами наставници. Ово заслужује највећег укора. Географиска настава може се јако ограничити, али је не треба омаловажити. Она мора остале научне предмете везивати и у свези држати. Без ње колеба се све.“ (Хербарт: Нацрт *«недаг. предавања»*).

С тога не би се дало одобрити, да се математична и физична географија од политичне цепа, и од ових засебна наука (козмографија) прави; него би шта више ваљало и у учебник географије, а и у предавање географије унети по нешто и из историје, јестаственице и физике. У учебнику довољно је оваке уметке из појединих помоћних наука са две три речи у загради навести, а ни у предавању не треба оне да заузму одвише времена; али тек оданде не треба никако да изостану, јер служе као најбољи зачин географиској настави, дајући јој свежине и живота. Где је год тужба на неуспех и на тешкоће при предавању и учењу географије, свагда ће томе бити узрок нешто и у неприродном „изоловању“ географиске наставе и у избегавању додирних тачака земљописа са другим предметима, који с њим у свези стоје. С тога је правом и вели о предавању овога предмета Шмид у „Енцикл. II. 912“ ово:

„Ни најодушевљенији поштовалац научне географије не сме губити из вида, да ће она управ због свога бескрајно богатог материјала, због своје тесне свезе са свима природним наукама и са историјом још дуго, можда за навек бити за научни поступак у средњој школи задатак тежак за решавање,—већ с тога, што ће најмање наставника имати нужних за то знања у исти мах из природних наука, из математике и из историје. Тешкоћа задатка, како да се од географије начини удесан предмет за наставу за оба највиша разреда, доказује се најбоље разним покушајима, који су у овом погледу већ учињени, и који ће све догле непрестано на нове подстицати, док се не пронађе умесна форма и метода“.

в) „Код ове (географиске) наставе главно посредовање треба да на се прими око, а не уво. Стварна настава претежнија је од наставе речма“

Добар наставник не ће никад предавати географију без мапе; пре без књиге, него без мапе; и ако је никако нема, направиће је сам; нити ће ученике гонити, да уче из књиге на памет оно, што могу и што треба честим гледањем мапе да запамте.

С тога је нужно, да у истом учебнику буде нешто и од *слика*, а да буду додате и *скице* појединих делова и већих комплекса земаљских, и то све у тексту самом, као н. пр. у географији Сајдличевој (издање А.).

Још већма је нужно, да се том приликом начине и нужне *веће мапе за дувар и мањи школски атлас* за ученике. План о овоме може се поднети засебно: овде толико само да се навести, да се сви ови радови могу врло добро изградити у нашој државној штампарији.

И мапе и атлас требало би да се удесе по истом плану, по ком и учебник. Незгода је за почетника, кад у учебнику стоје нека места, реке и планине, којих на мапи нема никако, или се онде друкчије зову или не леже онако, како је у учебнику казано.

Најпосле добро би било, да се и код географије и код осталих школских књига усвоји начело, да се *награда писцу не плаћа од табака*, него

да се прво одреди минимум и максимум броја табака за сваку школску књигу, и да се одсеком одреди награда писцу.

Учебник географије за I. разред гимназије могао би имати 5 до 6 штампаних табака. — Ако би се географија још у ком разреду ниже гимназије (осим првог) предавала, учебник за овај разред могао би изнети 9—12 штампаних табака. — Учебник за вишу гимназију могао би имати 15—20 штампаних табака

ПРОГРАМ

за писање географије за I. разред ниже гимназије.

У главном могао би се усвојити садржај споменуте географије Сајдличеве (издање А.) са неким изменама.

Програм би према томе био овај :

1.) Увод, у који би дошла она основна знања из елементарне геометрије, која су нужна за разумевање мапе и за мерење разних даљина и површина на земљи.

2.) Нешто о земљи уопште; најглавније из математичне и физичне географије.

3.) Топографија Београда и околина његова.

I. Европа.

1.) *Балканско Полуострво*: Кнежевина Србија; Босна; Херцеговина; Црна Гора; Албанија; Македонија; Бугарска; Источна Румелија; Тракија с Цариградом; Тесалија; Епир; Грчка; Румунија; Острва грчка и турска.

2.) *Аустрија*: Далмација са Боком Которском и Дубровником; Хрватска; Славонија; Срем; Угарска (Бачка и Банат); Ердељ; — Истрија са Трстом, Горицом и Градишком; Крањска; Штајерска; Корутанска; Тиролска; Салцбург; Аустрија, Чешка, Моравска, Шлезија, Галиција, Буковина.

3.) Русија.

4.) Италија.

5.) Шпанија и Португалска.

6.) Француска.

7.) Немачка.

8.) Швајцарска.

9.) Белгија.

10.) Холандија.

11.) Енглеска.

12.) Данска.

13.) Шведска са Норвешком.

II. Азија

1.) Сибирија.

2.) Јапан.

3.) Китај.

4.) Манџурска, Монголска, Тибет, Источни Туркестан, Дзунгарија.

5.) Туран.

6.) Турска.

7.) Арапска.

8.) Иран.

9.) Предња Индија.

10.) Стражња Индија.

11.) Острва индијска.

III. Африка.

1.) Мисир.

2.) Нубија.

3.) Абисинија.

4.) Берберија

5.) Сахара.

6.) Сенегамбија.

7.) Судан.

8.) Источна обала.

9.) Јужна обала.

10.) Западна обала.

11.) Унутрашњост Африке.

IV. Америка.

1.) Гренландија.

2.) Британска Америка.

3.) Савезне државе.

4.) Мехика.

5.) Средња Америка.

6.) Западна Индија.

7.) Колумбија.

8.) Перувија.

9.) Боливија.

10.) Чили.

11.) Парагвај

- 12.) Ла Плата.
13.) Уругвај.
14.) Гуајана.
15.) Бразилија.
16.) Патагонија.

V. Аустралија

- 1.) Нова Холандија.
2.) Океанија.

Д О Д А Т А К.

- 1.) Преглед људи по народности (српске земље).
2.) Преглед људи по вери.
3.) Преглед насебина европских у другим деловима света.
4.) Преглед континената, полуострва и острва по величини.
5.) Преглед океана, мора и језера по величини и дубини.
6.) Преглед планина по висини, правцу и дуж.
7.) Преглед река по дужини.

У Београду,

30. априла 1881.

ЈОВАН ЂОРЂЕВИЋ,
проф. учит. школе

АРХ. М. ДУЧИЋ.
ДР. ЈОВАН ВАЛЕНТА.

V

Председник саопштава савету четири писма г. министра просвете и црквених послова и то сва четири од 1 маја ов. год. ПБр 1841, 2144, 2199 и 2230, којима шаље савету на разматрање кривице учитеља: Аркадија Драгојловића, метришког, Милосава Ђурића, крепољинског, Буре Јанковића, сурдуличког и Јелене Илићеве, брзопаланачке. Све ове кривице савет упућује дисциплинарном одбору.

VI

Председник саопштава писмо г. министра просвете и црквених послова од 4 маја ПБр 2789, којим шаље савету на преглед дело г. Драгутина Дединца под насловом „Зоологија“ За прегледање овога дела савет одређује г. г. др-а Л. Докића и др-а Јов. Валенту.

VII

Председник саопштава писмо г. министра просвете и црквених послова од 7 маја ПБр 2819 којим шаље савету на преглед и оцену „Одисеју“ у преводу,

од др-а Панакостопулоса, коју нуди на откуп Марко Стојановић адвокат. Савет одређује за прегледаче овога дела г. г. Св. Николајевића и Јов. Туромана.

VIII

Председник саопштава савету, да му је г. Стева Бајдовић, професор реалке, вратио минералогiju Покорнога, коју је требао да прегледа. Није се тога посла могао примити због својих породичних неприлика. Услед тога савет је решио да се минералогija од Покорнога у преводу Ј. Пецића да на прегледање г. Борисаву Тодоровићу.

Пошто је дневни ред исцрпљен, председник је закључно састанак.

САСТАНАК III

14. маја 1881. год. у Београду.

Били су: Председник др. Ј. Панчић; Редовни чланови Ректор Ст. Марковић, Арх. Н. Дучић, арх. Нестор, др. Л. Докић, Св. Милосављевић, др. Јов. Валента, др. В. Бакић, ванредни чланови: Јов. Туромац, Св. Николајевић, Ст. Марковић, Љуб. Ковачевић, Св. Вуловић, Бор. Тодоровић и Андра Николић.

I

Чита се записник II састанка и савет га прима.

II

Председник саопштава писмо г. министра просвете и црквених послова од 11. ов. м. ПБр. 2854 којим позива савет да прегледа сведоџбе Николе Деспотовића, који са моли за предавача у средњим школама. За прегледање ових сведоџаба одређује се председник и М. Миловук.

III

Председник саопштава писмо г. министра просвете и црквених послова од 13 маја ов. г. ПБр. 2958 којим позива савет да му да своје мишљење о томе; могу ли се књиге „Оцеви и деца“ „Село Злоселица и учитељ Миливоје“ „Отаџбина“ и „Наша земља“ употребити као књиге за поклањање ученицима о испитима ове године.

Савет је нашао да се у књизи „Оцеви и деца“ описују породички одношаји онако какви се налазе само у француском друштву, дакле ни у колико нису слични нашим породичким приликама.

У књизи „Село Злоселица и учитељ Миливоје“ налазе се описани призори, који сметају да се та књига од стране државе поклања ученицима.

У „Отаџбини“ има ствари, које се могу потпуно препоручити, особито за одраслије ђаке.

„Наша земља“ написана је популарно и разумљиво и за омању децу.

Из свију ових разлога савет је одлучио:

Да се „Оцеви и Деца“ и „Село Злоселица и учитељ Миливоје“ не могу препоручити, а да се „Отаџбина“ може препоручити за ученике средњих школа, и то једна цела година; а „Наша Земља“ за ученике основних школа.

IV

Председник ставља на дневни ред извештај о Минералогiji Покорнога у преводу од Ј. Пецића. За време дебате о овоме предмету, подпредседник г. Ј. Пецић није присуствовао у седници савета. Прво се прочита овај извештај г. Јов. Жујевића, суплента Вел. Школе.

Главном Просветном Савету.

Упитан за мишљење, да ли се „Наука о Ископима“ од А. Покорнога може прештампати о државном трошку, за школску потребу, част ми је одговорити Главном Просветном савету по тачкама, на које је Господин Министар просвете актом својим од 4 Дек. пр. г. ПБр. 6578, упутио да се имају у виду при оцењивању школских књига.

1) Нашу садашњу школску литературу по Минералогiji и Геологији представљају дела г. г. Панчића, Дусла и Покорнога. Прво је намењено вишем и систематском изучавању овог предмета, а друга су два за ниже гимназије и реалке. Сем њих минералогija је још заступљена у јестаственичким списима Шуберга (у преводу г. А. Матића), и Дертнера (у преради г. М. Фрачковића), који су удешавани за почетну наставу природне историје.

Тај факт, да за минералогiju имамо неколико специјалних школских књига, од којих су неке са стварном вредношћу указује, мислим, да је садање стање школске литературе по овоме предмету такво, да може чекати нов наставни план и програм.

2.) Стварна је вредност Покорнијеве књиге о минералогiji врло слаба, јер нити даје добар и лако појмљив прглед ове науке, нити ушћује, као што ваља, ученика познавању главних минералних производа природе и њених особина. Вредност је та још више опала у српскоме издању ове књиге, које је тако препуњено grubим и наивним погрешкама да се не сме више давати у руке ученицима из нижих разреда гимназије и других средњих школа. — Са тога разлога ја мислим, да Покорнијеву „Наука о ископима“ не треба више о државном трошку прештампати.

Нека ми је овде дозвољено споменути оно о чему сам већ имао прилике изјаснити се Главном просветном савету, а то је, да у опште не би требало више примати никакво дело које би било намењено настави Минералогije у нижим разредима гимназија, јер се у тим класама ова наука не може са успехом ни предавати. — Као што сам дознао ово мишљење заступа већина чланова Главного Просветног савета и већина наставника јестаственицију средњим школама; по томе је вероватно, да ће оно скоро законом постати. Па докле се не укине предавање Минералогije у нижим гимназијама, докле би се г. г. предавачи могли послужити обичним средствима, које употребљују, кад им ученици имају рђаве помоћне књиге или их никако и немају. А за наставу Минералогije и Геологије у вишим разредима гимназије подесна је књига г. Панчића, коју би ваљало прештампати са изменама, које би аутор нашао за нужне да сада у њој учини.

6 Априла 1881 год.

У Београду.

ЈОВ. ЖУЈЕВИЋ
супленат велике школе.

За тим г Бор. Тодоровић прочита свој извештај заједно с исправкама које он предлаже.

Главном Просветном Савету.

У прошлој седници узео сам минералогiju Покорнову, да о њој кажем своје мњење.

Од како је ово дело изашло на српском језику (1878 г.), предавао сам по њему у учитељској школи, наравно с додатцима и другим распоредом, као што то изискује потреба ове школе. Служећи се овом књигом наишао сам на неке погрешке, које треба исправити.

Све што је незгодно у овој књизи, поделићу на четири групе :

I. Погрешне реченице или речи

II. Неудесни термини

III. Потреба да се прераде кристални облици и скрате.

IV. Хемијски састав минерала да се друкчије напише.

Но пре него што пређем на појединости, казаћу прво о избору самога дела за преводње, јер су се и о овоме чули гласови, да избор није срећан. По мом скромном мишљењу, ово је дело удесно за наше школе, а нарочито према досадашњем распореду, кад се минералогја учи пре физике и хемије (а и геометрије), и боље се неби могло ни наћи, јер га нема. Ово мишљење оснивам на овим чињеницама. Мали број важнијих минерала долази у свима књигама ове врсте (за средње школе), и минерали су у свима описани истим речима. Управо су научници описали поједине минерале, а остали писци само то преписују од речи до речи, и ко неби тачно преписао, тај би само грешио. У овој науци нема оригиналности. Једина могућа оригиналност била би за нас Србе узимање примера из наше отаџбине, а нарочито у геолошком погледу. Места где се минерали налазе у Србији, означена су у овој књизи према минералогји Др-а Јосифа Панчића.

Тако у минералогји стоји облик минерала, боја, укус, тврдоћа, спец. тежина, како се показује у огњу и растворним течностима, састојци хемијски, где се налази и зашто се употребљује. Ако би ко хтео да напише нешто оригинално, морао би доказати, да досадање особине нису таке, већ друкчије. Морао би доказати, што је апсолутно немогуће, да белутак има тврдоћу као дијаманат или кух. со, да у њему није силиција и калсеоник, већ да су неки други елементи, и т. д. Да плава галица није плава, већ црвена, да је грка со слатког укуса и т. д.

Што ово дело надмашује многа дела ове врсте, то су врло лени описи, како се неки минерали ваде из природе (као кух. со, гвожђе, злато и т. д.), што у другим књигама ретко има. А ово је баш врло интересантно за ученике мањих школа, јер без оваке зачине, сувише је сухопарно. Лене слике такођер много доприносе, и с тога би било желити, да се у преводу израде бар још неке слике, којих има у оригиналу.

По што је за учење минералогје преко потребно знање хемије, физике и геометрије, то може наставник толико објаснити из ових грана наука, колико је потребно за разумевање. На прилику из хемије треба показати гасове кисеоник, воденик

гушик и све елементе, што долазе у једињењима ових минерала, као хлор, јод, бром, силиције, арсен и т. д. Поред тога дати појам о том, како у сједињавању двају или више елемената постаје са свим ново тело, да би могли разумети, за што се не познаје, да у неком минералу има састојака који су познати, а онде се не виде. Из физике требало би објаснити (у предавању) појаве без закона, и то појаве као што су топљење, кључање, испаравање, пропуштање, одбијање светлости; магнетне и електричне појаве; спец. тежину и т. д.

Погрешке које би ваљало исправити, означио сам на засебним табацима, који се овде прилажу, као и то како би их ваљало исправити.

Неудесне посрбљене термине требало би са свим изоставити. А које би термине ваљало изоставити, означио сам посебно на приложеним табацима. Овде ћу узети слободу, да кажем две три речи у опште о посрбљавању термина, о чему се такођер много код нас говори. У немачкој школској литератури овако је усвојено:

1. У основним школама само немачки називи;
2. У средњим школама немачки називи на првом месту, а научни на другом под оградом;
3. У највишој (специјалној, универзитетској) књижевности на првом месту научни термини, а под оградом немачки.

Код нас пак хоће људи одмах и у првој настави да употребе научне термине, који су деци тежи него цео предмет што уче. Наравно да је нама одраслима, који смо учили и научили научне термине лакше него српски. Али кад би смо питали оне, за које се пишу оваке књиге, чули би смо друкчије. Мени је на прилику, много лакше читати сваку физику и хемију на немачком језику него на српском, просто с тога што сам се на ово навикао: као што ми је и научни термин лакши од српског, јер српски термин морам тек да научим, па за то бих му на први мах био противан. Кад бисмо ово доследно продужили, дошли би смо до закључка, да све науке треба учити на грчком или латинском језику, и по томе ни једну не учити, док се прво не изучи класички језик.

Још ми остаје двоје да кажем. И то прво о кристалним облицима. Ове облике ваљало би скратити, то јест узети мањи број главних кристала

јер је потпуно немогуће деци изучити оволике многе облике. Шта би ваљало узети, нисам доспео да напишем.

На послетку да кажем о хемијском саставу минерала. Ово би требало друкчије исказати. Начин којим је у овој књизи исказан хемијски склоп минерала врло је незгодан. Прво је, што је преживео и нема га више у науци. Друго је, што се није код нас ни јавио, па га не треба сада оживљавати, а немамо за њ ни назива. Треће је, што ништа не доприноси разумевању ствари. Много је боље да се искажу минерали елементима, с којима се могу ученици лако упознати. На пример у плавој галици има бакра, сумпора и кисеоника, у сидериту је гвожђе, угљен и кисеоник и т. д. А могле би се под оградом ставити и хемијске формуле минерала по новом начину писања, јер би то било удесно и за школе, у којима се пре учи хемија, па минералогичја, или ако би се то у гимназији променило.

Према свему казаном мњења сам, да се ово дело с исправкама штампа у другом издању и да се по њему предаје у нижим разредима средњих школа.

14. Маја 1881 г.

Београд.

ЂОРИСЛАВ Ђ. ЈОДОРОВИЋ,
професор учитељске школе.

А. Покорнога

Јестаственица. I део: наука о ископима. За ниже разреде гимназија и других средњих школа. Израдио Јосиф Пецић. У Београду, у државној штампарији, 1878.

Погрешке у овом делу јесу:

На страни стоји: А треба да буде:

1. Од истог рода.

Ко други не поремети.
Као камен у животињи и биљу

Од исте врсте

Што друго не поремети
Као што су неке материје, које се одвајају и сталожављају у животињама и биљу.
(Камен у бешици)

На страни стоји:

Многе смесе

Камени угљ.

И вода и ваздух сматрају се као беживотна тела, по томе спадали би у царство ископа, ако их нећемо да узмемо као самостална природна тела, која окружавају нашу земљу, као ваздушје (атмосферилија), по што се обично вода и ваздух не рачунају у ископе.

Истог својства. Тим се један од другог разликују.

Има их (стена) састављених од једних и истих честица, али су често смешане и с различним другим ископима.

А наука о стенама саставља један део науке која се туђим именом зове геогнозија, а то је наука о постању и саставу земље.

2. Више од неколико стотина (минерала)

5. Ветреност је, кад се из далека гледа плава је (ваздух)

Стихије

у 100 делова ваздуха има 21 део кисеоника и 79 делова гушљика.

Пример куб. стопа ваздуха у времену кад се вода мрзне.

Који сами постају у природи (гасови).

А треба да буде:

Многе материје или многе громаде
Камени угљ.

Вода и ваздух јесу беживотна тела, и по томе спадају у царство ископа. Но како се у обичном говору не узимају као минерали, боље ставити их у засебан одељак под именом *ваздушје* (атмосферилије).

Истог склопа (састава) А разликују се један од другог по особинама (својствима).

Но чисто су смешане из више минерала.

Наука о стенама (петрографија) је део геогнозије, а то је наука о склопу и саставу земље.

Око хиљаду.

Гасовит је, далеко од нас изгледа плава, и то оно што се каже плаво небо.

Елементи

у 100 делова ваздуха по запремини има 21 део кисеоника и 79 делова гушљика. А по тежини у 100 дел. има 23 дел. кис. и 77 дел. гушљика

Литар ваздуха тежак је 1,2932 грама на температури на којој се вода мрзне (0°) и ваздушном притиску 760 м. м.

Који су ту помешани.

На страни стоји:

6. Обична тежина воде обичне важине тела кубни палац воде и т. д. у води има и слободног спољашњег ваздуха

растворена креча.

8. ближе крајевима земље

9. Сланац или каменица со, која се зове и кухињска со.

помешана с кречом

на влази се топи.

Пламен јој жућкасте боје

Читаве стењаке

10. При грађењу соне киселине, горке соли или соде

10. налази се близу сланих рудника нека со, која се лако топи и зове се пепељачка или шумска, крчевинска со

11. Налази се у природи.

Пепељачка со (код шалитре)

на жару пуцка

од њега

за бојење и бележење

Пријатна је вода од поташе, која се зове сода (двострука угљена киселина), а и прашак који се од њега прави и кипи у води.

13. распадањем гвожђаног шљунка

употребљава се за бојење, сумпорну киселину

има је и у трговини под именом саксонске сумпорна киселина (зелена галица)

Цементне воде, из којих се прави плави цементни бакар, који има то својство, да се нахвата на гвожђе, које се у њ баца.

А треба да буде:

Особена тежина воде, особите тежине тела (важина склопљена од нем. речи) кубни сантиметар воде у води има и раствореног ваздуха; растворена кречњака. ближе пољима земље.

Ова два назива да се изоставе

кречњаком

на влази се расплине, одвугне

Пламен се од ње обоји жућкасто

Читаве стене

За грађење соне киселине глауберове соли и соде

налази се поред обичне соли још и друга со солвин, у којој је калије и хлор.

изостаје се са свим.

изостаје.

на жару пражи

од ње (т. ј. шалитре)

у бојарству иза бељење

Друга врста соде (На HCOO^3) узима се за грађење содне воде и прашка што у води кипи.

употребљава се у бојарству, за грађење саксонске сумпорне киселине.

Изоставити све.

Из којих се испаравањем воде вади плаветни камен (плава галица), или се у ту воду метне гвожђе на које се наслаже бакар

На страни стоји:

Има још једна врста овог камена, која је бела и која се зове бели или тутијин витријул

14. Код плаве галице: кован укус, Geschmack ist metallisch!! !!??

14. Употребљава се за бојење, калаисање, и за спајање при позлађивању — — — за влажење

бурмута.

за спајање ковова (код боракса)

Соли су ископи, који изгледају као ковови

Многе се соли могу и вештачки произвести.

Велике употребе (јесу) сви ископи.

18. Који (креч) растворен у води, кључа

19. из смоничног креча

21. Апатит је сродан једовцу у сличним облицима,

23. На Руднику (код барита)

24. још од њега прави се оловна бела бојапо највише вештачки (код церусита)

Оловњак или оловна руда

оловна земља

27. Боје су обично живо плаветне, а зелену боју даје им бакар

А треба да буде:

Има још једна врста галице (или једна галица) која је бела, па се зове бела (галица) или цинкова (тутијна) галица.

Употребљава се (нишадор) у бојарству, при калаисању и лемљењу метала — — — за мочене

бурмута

при спајању (лемљењу) ковова

Соли су ископи, који не изгледају као ковови, ма да у свакој соли има по неки ков-

Све се соли могу и вештачки зготовити, и осим обичне соли све остале више се употребљују вештачке него природне

Велике употребе јесу ови ископи (све или соли)

Који кад се полије водом толико се загреје да вода ускључа, при том се распадне у прашак, и то је гашен креч. Гашен креч раствара се мало у води.

смоничног кречњака изоставити са свим.

in nachahmenden Gestalten

на Рудњаку у Чачанској на Рудњаку у Чачанској

Оловно белило сликарско обично се гради вештачки

оловњак или оловна бела руда

земљаста оловњак

Боје су обично живо плаветне или зелене. Ове особите плаветне или зелене боје долазе од бакра,

На страни стоји:

26. провидни комади

32. неких животињица тако званих (алга, дијатомацеја)

Испод сл. 33.

Ситне животињице (дијатомацеје) налазеће се у земљи глачалици

36. на утањеним крајевима провидан (рожнац)

40. Кремен чим се ископа, толико је мек, да се може чекићем ковати у облике, у којима се продаје у трговини.

47. Поводом природног магнета, у овој руди постала је свету позната магнетска, а из ње се раде вештачки магнети или магнетске игле.

Коситерац се не топи, кад се јако усија, онда, ако се додирне жеравице постаје од њега ковни калај.

49. (Манган је ков, који је налик на гвожђе боје је бело сиве, али је крт и тешко се топи јако усијан порумени и тада изгуби 12 од 100 своје тежине пустивши из себе кисеоник. Из њега се лучи кисеоник. хлор и граде гдекоје боје, а прави се од њега и мангански ков.

51. (смеси соној и шалитреној)

53. Сматра се као најтеже тело на земљи.

гради се вештачки из

А треба да буде:

прозрачни комади.

неких окрека (алга, дијатомацеја) (за које се пређе мислило да су инфузорије. Може ово и изостати.

Ситне биљчице (дијатомацеје, из класе окрека), што се налазе у земљи глачалици провидан.

Од кремена, чим се ископа, могу се чекићем лупати (одбијати) они комидићи, што се продају у трговини као кремене. Овај природни магнет био је повод, те се сазнало за појаве магнетске, а први пут нађен је природни магнет код варошице Магнезије у М. Азији

Коситерац се не топи, но кад је помешан с угљеном и на јаком огњу одваја се из њега ковни калај, (можда боље: но кад је у јаком огњу помешан с угљевљем, одваја се из њега ковни калај). јако усијан порумени и изгуби 12 од 100 своје тежине испустивши кисеоник. (Манган је ков налик на гвожђе, боје је бело сиве, али је крт и тешко се топи; употребљује се при готовљењу кисеоника који се из њега лучи), хлора и где којих боја — — — а вади се из њега и ков манган. (смеси соне и шалитрене киселине).

овај ков је међу најтежим телима на земљи (само су два кова осмије и придије мало тежи од њега)

вади се вештачки из

На страни стоји:

Киновара (жива) њом се облажу огледала

54. не да се топоти

56. бели плајваз у најмањој мери (отрован је сичан)

58. На влажном ваздуху пушта воду и претвара се у галицу (пирит) прави се сумпорна киселина и галица

60. црвени мишомор, златна земља Саживањем на ваздуху (рђањем) изађу им течни делови на поље

62. Овај је ископ (аргентен) веома познат са своје виткости

Има га

64. Загреју киновар или кречем или ударајући га чекићем, те он пусти из себе живу као пару:, коју хватају.

76 Који се вазда светле (извори нафте)

У заштивеним местима сагорева ни при највећој ватри (графит)

69. Осветлења производе се од мрког угља и што није тешка по себи (вода)

77. (код балзата) по највише с лужним солима или ископима, у којима има камена живца.

89. Литавска шкољка

104. тачка 22. важина важити

Ова се важина мери са засебном важином воде

А треба да буде:

Киновара. узима се с калајем за облагање огледала теже топи од ливеног гвожђа

оловно белило у малој количини (мери)

На влажном ваздуху распада се, прима воду и и претвара се у галицу; вади се сумпор и исправља се сумпор. киселина и галица

црвени и жути мишомор (реалгор и аурипигмент). Жарењем на ваздуху (пржењем) излапе (изветре испарљиви састојци

овог витког ископа има

Киновар се загреје заједно с кречем или гљом (оно што отпада с гвожђа кад се врело кује), и у том се одвоји жива као пара која се хвата.

који од вајкада пламте (горе)

У заштивеним местима где нема ваздуха нимало (никако) се не мења ни при најјачем огњу;

материје за осветлење

и што има малу тежину (је мале тежине)

по највише се натријевим ортокласом (олигокласом) или с минералима који су (сродни) слични с ортокласом

школска навестилница (упутница).

тежина теглити

Ова се тежина срањује са засебном тежином воде

WWW.UNILIB.PS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Две последње тачке у овом правилу треба правилно овако написати:

И како је свако тело у води за онолико лакше, колико је тешка вода, истиснута с оног места, то нам ваља само једно тело мерити на ваздуху и онда у води, да би се по губитку тежине дознала тежина воде, која толики исти простор заузима. Тежину тела, мерену у ваздуху ваља поделити губитком тежине у води, или што је исто тежином воде једнаке запремине и онда ће се видети, колико је то тело теже од воде.

106. тачка 30 *Из раствора*, који садржи у себи укус и боју ископа, дају се често по неки саставни делови лако одлучити, као н, пр. што се лучи бакар из плавог камена помоћу гвожђа

Са свим изоставити.

Исти минерали названи разним именима:

- {17. с. писаћи камен
- {19. камен писанац
- {30. љутац (гранит)
- {33. и 80 језгарац (гранит)
- {81. находчад
- {сл. 73. луталачка стена
- {89. с. треће (терцијерне)
- {90. тропутни ред
- {106. с. смеђивац (манган)
- {49. с. црнац (Mn. Og)
- 90. моласа (Molasse) погрешно: мекушци

Неудесни термини да изостану или да се замене новима бољима:

страна — тачка

- 9. 3. сланац, каменита со.
- 11. 5. сољајка или лужна со
- 14. 12. Баурац
- 19. 16. једовац и једик
- 21. 17. шпарговац
- 22. 19. тешки рудогорац
- 23, 20. тутијно стакло

страна — тачка

- 25. слезовци (малахити)
- 26. 26. прави слезавац
- 29. 33. двоосовни тињавац (треба лискун)
- 32. 40. обични камен живац
- 33. 42. нетопљеник или леуконац
- 34. 43. плави камен, лавжон (лазурит)
- 34. 44. Модриковц (колаић)
- 34. 45. дволичац (амфибон)
- 35. 46. Сијавац (аугит) бајкалци (диопсиди)
- 36. 48. биљур или горско стакло (гор. кристал)
- 37. грахорац (јаспис) гримижњак (карнеол) сујчанац (хелиотроп)
- 38. златовац (хрисопрах) змијоглавци (оникс)
- 42. дорчиновац или циметовац
- 47. 59. гвоздена ластра (хематит)
- 48. 60. турски умбранац орловац (код лимоните)
- 50. 65. паклењак (урапова руда)
- 52. 67. дугинац (иридијум) тоњац (осмијум) руменилац (родијум)
- 54. Никољац (никол)
- 56. 72. сириг оловни шећер
- 57. 75. чист мишомор или арсеник (арсен)
- 77. расток (аятимон)
- 58. 78. мачје злато, гвозден шљунак, шљунак сумпорац пирит можда боље рећи: гвоздени сумпорац)
- 58. Шљунци (пирити)
- 59. 80. мехурасти пакленик (смалтит)
- 81. Бакар никољац, Никољски шљунак (Ni As)
- 82. мишоморски сумпорац арсенов пирит
- 60. лако топке руде (или ластре)

страна --- тачка

62. 85. Сребрна ластра или сребрна руда (аргентит)
86. Црна ластра, црна сребрна руда (стефанит)
63. 89. Блешњак, панењак (сфалерит), тутијн блешњак
90. Сребрни блешњак (пираргирит)
65. 93. Црвени мишомор (реалгор)
жути мишомор (аурипигменат)
67. 97. Оловка (графит)
98. Угљац, угљени блешњак (антрацит)
75. Оуиловац (сидерит)
81. 27. Шарењак (сијенац по вароши Сијени)
82. 29. Тињави плочник (лискунов плочник, шкриљац)
83. 30. мењаш (диорит) злокоп (долерит)
мукловац (афанит)
жаролик (порфир)
храпавац (трахит)

Погрешни (незгодни) називи кристалних облика.

Пошто нема одређеног наставног плана за предавање минералогije у средњим школама, а надати се је, да ће се се новим наставним планом и тај предмет регулисати савет је усвојио реферат г. Бор. Тодоровића, с напоменом да би прештампавање поменуте књиге зависило са свим од новог наставног плана за гимназије; јер ако се минералогija премести у вишу гимназију, као што је то пређе савет решио, онда је Минералогija Поворнога излишна и само се тако може прештампати, и то с исправкама, ако минералогija и по новом наставном плану остане у нижој гимназији.

V.

Г. Г. Јов. Туроман и Св. Николајевић, реферишу о „Одисији“. Оба референта находе, да се ово дело може препоручити за откуп и за библиотеке средњих школа и за поклањање добрим ученицима у средњим школама, јер је с васпитне стране добро, пошто казује целу грчку митологију, која је за опште образовање са свим потребна, а осим тога језик је врло леп. Услед тога савет је одлучио да се „Одисија“ препоручи за библиотеке средњих школа и за поклањање врло добрим ученицима у средњим школама.

VI

На предлог председника савет је одлучио: Да се од сада држе састанци средом у 5 сати по подне.

Пошто је дневни ред исцрпљен, председник је закључио састанак.

САСТАНАК LIII

20 Маја 1881 год. У Београду.

Били су: Потпредседник Ј. Пецић; редовни чланови: Арх. Н. Дучић, ар. Нестор, др. Јов. Валента, М. Миловук ванредни чланови; Јов. Туроман, Љ. Ковачевић, Св. Вуловић, А. Николић и Ђ. Тешић.

I

Чита се записник LII састанка и савет га прима.

II

Г. М. Миловук реферише да је он с г. Панчићем прегледао сведошце Николе Деспотовића и Стевана Шарића, који се моле за предаваче у средњим школама, па су нашли да оба кандидата имају обичну квалификацију за наставнике средњих школа и то Деспотовић за групу природних наука а Шарић за науке историјско-филолошке. Савет после кратке дебате, усвојио је мишљење референата.

III

Потпредседник саопштава савету писмо г. министра просвете и црквених послова од 19 маја ПБр 3028, којим шаље савету на преглед наставни план за учитељску школу, који је састављен према новим изменама закона о учитељској школи, а који је израђен од професорског савета учитељске школе.

Упућује се нарочитом одбору састављеном из г. г. архимандрита Нестора, Љуб. Ковчевића и Св. Николајевића:

IV

Потпредседник саопштава савету писмо г. министра просвете и црквених послова од 19 маја ПБр 3087, којим шаље савету „Сион“ лист за свештенике, васпитаче и учитеље, с тим, да му савет да своје мишљење о томе: може ли се овај часопис, узевши целу годину, употребити за поклањање ученицима богословије о испитима.

Пошто има у „Сиону“ ствари, које су за свештенике корисне, а находе се и расправе од општега значаја, савет је одлучио:

Да се „Сион“ може препоручити за поклањање ученицима богословије и то цела година.

V

Потпредседник саопштава савету писмо г. мин. просвете и црквених послова од 19 маја ПБр. 3088, којим пита савет да ли се „Домаћица“ лист „Женског друштва“ може употребити за поклањање одличним ученицама женских школа о испиту, и, ако може, за које разреде, јер је „Женско друштво“ понудило 100 егземплара тих новина на откуп по 2 дин. комад

Савет је с обзиром на разноврсност материјала који се наводи у „Домаћици“ одлучио

Да се препоручи за поклањање ученицама III и IV разреда основне и свију разреда више женске школе.

VI

Потпредседник саопштава савету писмо г. министра просвете и црквених послова од 19 маја II Бр. 2829, којим шаље савету на оцену примене гимназије београдске и крагујевачке и реалке београдске

на правила о испиту зрелости с тим, да савет те примене проучи и предложи измене правила о испитима зрелости, ако каквих треба учинити.

Савет упућује ову ствар на разматрање наставном одбору, коме се за овај случај додају г. г. Љуб. Ковачевић и Јов. Туроман.

Пошто је дневни ред исцрпен, потпредседник је закључио састанак.

ДЕСЕТНИ РАЗЛОМЦИ

Удешено за предавања у средњим школама

(СВРШЕТАК)

XIV.

Претварање десетних разломака у просте

И ако с увођењем нових мера неће бити тако велика потреба, да се често рачуна с простим разломцима, опет се овим неће никад истиснути из практичке употребе. За то је са свим умесно, што се тражи, да се ученици вежбају и у претварању десетних разломака у просте.

Овде ћемо узети прво потпуне десетне разломке.

1. Нек је задато н. пр. $0,75$ да се претвори у облик простог разломка.

Почем се $0,75$ може написати и као прост разломак, то ће бити:

$$0,75 = \frac{75}{100} \text{ Свођењем}$$

на простији облик изићи ће:

$$0,75 = \frac{75}{100} = \frac{15}{20} = \frac{3}{4}$$

2. Исто тако нек се претвори: $0,3125$,

$$0,3125 = \frac{3125}{10000} = \frac{625}{2000} = \frac{125}{400} = \frac{25}{80} = \frac{5}{16}$$

3. Претвори у облик простих разломака:

$$0,46875 = ? \quad 0,5625 = ?$$

$$0,53124375 = ? \quad 0,078125 = ?$$

$$0,203125 = ? \quad 0,53125 = ?$$

XV.

Претварање чистих периодичних разломака у просте.

Да би се увидело, који се именитељ потписује истом периодичном разломку, приликом преобраћања

у прост разломак, морамо се мало забавити самом природом простих разломака.

Узмимо н. пр, $\frac{1}{9}$, и претворимо је у облик десетног разломка.

$\frac{1}{9} = 1:9 = 0,111\dots$ У количнику излази једнако цифра 1. Ако бисмо стали код првог места (десетина), имали бисмо да је $\frac{1}{9} = \frac{1}{10}$. То не може бити, јер једна деветина није то исто што и једна десетина. Исто тако, ако бисмо стали на другом месту не бисмо могли рећи да имамо $\frac{11}{100}$, већ $\frac{11}{99}$, почем је $\frac{1}{9} = \frac{1 \times 11}{9 \times 11} = \frac{11}{99}$ а не $\frac{11}{100}$. Исто тако имали бисмо за $\frac{1}{9} = \frac{111}{999}$, а не $\frac{111}{1000}$ и т. д. Из овога се види, да се деветине не дају потпуно исказати десетим, стотим, хиљадитим и т. д. деловима.

То исто важи и за трећине шестине (не све) седмине, једанаестине и т. д. јер н. пр. $\frac{1}{3}$ није равна $0,3 = \frac{3}{10}$ већ $\frac{3}{9}$, исто тако $\frac{1}{3}$ није равна $0,33 = \frac{33}{100}$ већ $\frac{33}{99}$ и т. д. Поширивањем простих разломака, који се не дају потпуно исказати у десетном разломку, не можемо никад у именитељу добити 100, 1000 и т. д. већ, (као најближе томе) 99, 999 и т. д. Н. пр. $\frac{2}{3} = 0,66 = \frac{2}{3} = \frac{2 \times 3}{3 \times 3} = \frac{6}{9} = \frac{2 \times 33}{3 \times 33} = \frac{66}{99}$ $\frac{2}{3} = \frac{2 \times 333}{3 \times 333} = \frac{666}{999}$ и т. д.

Има ли којег броја с којим би се 3 помножило па да да у производу 10, 100, 1000 и т. д.? Има; но то не може бити цео број, врти ћемо онда имати облик десетног разломка, или у именитељу

такав број, који је на близу са 10, 100, 1000 и т. д.? Кад бисмо н. пр. у разломка $\frac{2}{3}$ увећали $33\frac{1}{3}$ пута и бројитеља и именитеља имали бисмо

$$\frac{2}{3} = \frac{2 \times 33\frac{1}{3}}{3 \times 33\frac{1}{3}} = \frac{66\frac{2}{3}}{100} = \frac{\frac{200}{3}}{\frac{300}{1}} = \frac{200}{300}$$

Место дакле, стотих делова, добили смо тристотините делове. Онда је боље имати и 99те делове, јер су по величини ближи стотим деловима.

За то, што се по самој природи простих разломака не дају сви исказати потпуно у облику десетних разломака, не може се тражити ни код непотпуних (retarних) десетних разломака, н. пр. код чистих периодичних разломака, да се приликом преобраћања у просте разломке пишу у именитељу десети, стоти, хиљадити и т. д. делови, већ други који су им најближи, а то су 9-ти, 99-ти, 999-ти и т. д. (Ово се добија поширивањем разломака).

Осем овога начина објашњења има и других. Претворимо н. пр. $\frac{1}{11}$ у облик десетног разломка $\frac{1}{11} = 1 : 11 = 0, \overset{9}{9}09 \dots$

Знајући да за потпуну целину треба једанаест једанаестина узећемо $11 \times 0,09$ и биће 99 „неких“ делова. Којих делова? Разуме се по себи, само

99-тих делова, јер, ако би било $\frac{99}{100}$, не би била

потпуна целина, већ мање за $\frac{1}{100}$ део од 1 целине. Дакле, све једанаестине имају у облику десетног разломка за именитеља 99, а не 100. Исто тако

н. пр. $\frac{1}{7}$ претворена у десетни разломак излази као: $0,142857$, $\frac{1}{7} = 7 \times 0,142857 = \frac{999999}{999999}$

а не $\frac{199999}{1000000}$.

Све седмине ($\frac{1}{7}$, $\frac{2}{7}$, $\frac{3}{7}$, $\frac{4}{7}$, $\frac{5}{7}$, $\frac{6}{7}$) имају за именитеља 999999.

Као што се из ових примера и објашњења види, у именитељу чистих периодичних разломака не може никако бити 10, 100, 1000 и т. д. Осем досадашњег објашњења ово се даје разумети и тиме што чист периодичан разломак није тачан, већ махом мањи за неки део од праве своје вредности. Тако н. пр. кад се $\frac{5}{27}$ претвори у десетни разломак излази: $0,85$. Како овај број није потпун, почем иза $\frac{5}{1000}$ долази још $\frac{1}{10000}$, $\frac{18}{100000}$ и т. д.,

то треба видети, колика је погрешка. Погрешка не износи $\frac{1}{1000}$ већ од прилике $\frac{18}{100000}$ или око $\frac{2}{10000}$. Ако се у бројитељу поред свега тога и нечини никаква исправка, ипак је умесније, да се према мањем бројитељу узме и именитељ мањи но већи. Да се тај мањак може изравнати у овом примеру баш с $\frac{1}{1000}$, то је увиђавно по томе што и у бројитељу мањак износи нешто мало испод $\frac{1}{1000}$, а не преко $\frac{1}{1000}$ или $\frac{2}{1000}$ и т. д. Именитељ нити може бити 1000 нити н. пр. 998, већ једино 999.

Најпосле навешћемо још један начин за објашњење овога о чему је реч.

Узмимо да се има претворити у облик простог разломка $0,2\dot{7} 27 27 \dots$

Ако се овај број увећа 100 пута, биће:

$$0,2\dot{7} 27 27 \dots \times 100 = 27,27 27 \dots$$

Ако се увећа само 1 пут, биће:

$$0,2\dot{7} 27 \dots \times 1 = 0,2\dot{7} 27 \dots$$

Ако се ово $0,2\dot{7} 27 \dots$ одбије од устоотручене вредности, онда ће бити:

$$27,2727 = 0,27 27 = 27.$$

Ово 27 представља сада број који је 99 пута већи од просте вредности. Према томе права вредност простог разломка мора бити 99 пута мања, т. ј. $\frac{27}{99}$. Ако се ово сведе на простији облик биће:

$$\frac{27}{99} = \frac{9}{33} = \frac{3}{11}.$$

Други пример:

Узмимо н. пр. $0,3\dot{2}4324 \dots$ Ако се овај број увећа 10, 100 и 1000 пута онда ће бити $3,243243$; $32,432432$; $324,324324$. Ако се од последњег броја одбије $0,324324$ онда ће остати:

$$342,324324$$

$$-0,324324$$

$324 \dots$ Ово преставља 999 пута увећану вредност оног простог разломка који се тражи. Према томе сам тај разломак биће $\frac{324}{999} = \frac{324}{999} = \frac{12}{37}$.

Трећи пример: Да се $0,8\dot{1}4814814 \dots$ претвори у прост разломак.

$$0,8\dot{1}4814814 \times 1000 = 814,8\dot{1}4814$$

$$0,8\dot{1}4814 \dots \times 1 = 0,8\dot{1}4814$$

Кад се одузме $0,8\dot{1}4814$ од $814,8\dot{1}4814$ остаће:

$$814,8\dot{1}4814$$

$$-0,8\dot{1}4814$$

$$814.$$

Ово 814 представља 999 пута увећану вредност, јер је разломак увећан прво 1000 пута, па после умањен 1 пут. Према томе кад 814 представља неку вредност која је 999 пута увећана, онда проста (права) вредност од тога мора бити 999 пута, т. ј. $\frac{814}{999}$. Свођењем на простији облик овај разломак $\frac{814}{999}$ да је $= \frac{814}{999} = {}^{22}_{27}$.

XVII.

Преобраћање нечистих периодичних разломака у просте.

1. ${}^1_{18} = 0,0\dot{5}$. Ако хоћемо $0,0\dot{5}$ да доведемо на облик простог разломка, онда треба само да му потпишемо његов именитељ, па свођењем да нађемо најпростији облик. Но шта је именитељ овом разломку? 100 не може бити, јер је разломак не-риодичан (нетачан, недовршен). Код чистих периодичних разломака дошле би деветице у именитељу. Да видимо, како ће бити овде. Кад нам је познато, да ${}^1_{18}$ износи $0,0\dot{5}$, онда ${}^{18}_{18}$ изнеће $18 \times 0,0\dot{5} = \frac{90}{90} = 1$. Из овог се види, да именитељ овом разломку мора бити 90, а не 100 или 99.

Ово би се могло доказати и другим путем. Кад би $0,0\dot{5}$ био свршен разломак, именитељ би износио 100. Да је $0,0\dot{5}$ чист периодичан разломак, именитељ би био 99. Но $0,0\dot{5}$ јест нечист периодичан разломак, т. ј. у њему има и периодичних места. За места, која су неперидична, именитељ је 10, 100 и т. д., а за периодична, места долазе деветице. Према томе:

$0,0\dot{5} = \frac{0}{10} + \frac{5}{99}$. Кад се ова два разломка саберу, излази: $\frac{0 + 50}{990}$. Овде има да се учини једна исправка. Доведавши оба разломка на један именитељ, ми смо добили $\frac{50}{990}$ место $\frac{5}{99}$. По при-роди простих разломака овде не би било никакве погрешке, јер је доиста ${}^5_{99} = \frac{50}{990}$; чо по при-

роди периодичних разломака није тако. Како је 5 она цифра, која се једнако понавља, и како 5 стоји на другом месту, те према томе значи ${}^5_{99}$, то ако хоћемо ту цифру (број) да искажемо у ситнијим деловима, морамо узети на ум оно што бива у самој ствари, т. ј. морамо узети на трећем месту ону цифру која се доиста понавља, а то је 5.

И тако ће бити $\frac{55}{990}$, а не $\frac{50}{990}$. Кад се сврши

сабирање и свођење биће $\frac{0 + 55}{990} = \frac{55}{990} =$

$\frac{55 : 11}{990 : 11} = \frac{5}{90}$. У именитељу мора дакле бити 90, а не 100 или 99.

2. ${}^{11}_{18} = 11 : 18 = 0,6\dot{1}$. Кад се прост разломак ${}^{11}_{18}$ претвори у десетни, излази: $0,6\dot{1}$. Знајући да ${}^1_{18}$ износи $0,0\dot{5}$, смемо закључити, да ${}^{11}_{18}$ мора изнети $11 \times 0,0\dot{5} = 11 \times 0,0\dot{5}$ износи $0,5\dot{5}$. Овај се производ не слаже с горњим, јер по првом начину излази да је ${}^{11}_{18} = 0,6\dot{1}$, а по овом другом излази да је ${}^{11}_{18} = 0,5\dot{5}$. Који је од ова два производа истинитији? Свакако онај, који свођењем даје у резултату ${}^{11}_{18}$. Како је овде именитељ 90, то треба узети и $\frac{61}{60}$ и $\frac{55}{90}$ и упоредити с ${}^{11}_{18}$. Одмах се види, да је $0,5\dot{5}$ тачније но $0,6\dot{1}$, јер $\frac{55 : 5}{90 : 5} = \frac{11}{18}$.

Да је $0,5\dot{5}$ тачније но $0,6\dot{1}$ можемо доказати још на један начин. Кад је у разломку ${}^{11}_{18}$ дељен бројитељ с именитељем, остало је у остатку 2 (јер је $11 : 18 = 0,6\dot{1}$).

$$\frac{0}{20} \\ \frac{2}{2}$$

Ово 2 чини ${}^2_{18}$ или 1_9 , и ово долази у количник, ако хоћемо, да нам је количник потпуно тачан. И тако количник (или: десетни разломак) износи $0,6\dot{1}\frac{1}{9} = \frac{550}{900} = \frac{55}{90}$.

Кад упоредимо $0,6\dot{1}$ са $0,5\dot{5}$, видимо да разлика износи 6 делова, т. ј. управо за онолико, колико вреди она цифра која је неперидична. За то дакле, што је права вредност мања за онолико колико вреди неперидична цифра у нечистом

периодичном разломку, и изнађено је оно старо привило, које вели :

Код нечистих периодичних разломака ваља од целог броитеља одузети неперидична места и то узети као броитељ. Томе броитељу ваља потписати за именитеља онолико деветица, колико је у разломку периодичних места, и онолико нула, колико је неперидичних места.

3. Претвори у прост разломак: $0,8\dot{6}$.

$$0,8\dot{6} = 0,8\dot{6} - 8 = 0,78 = \frac{78}{90} = \frac{13}{15}$$

$$\text{Или: } 0,8\dot{6} = \frac{8}{10} + \frac{6}{99} = \frac{792 + 66}{990} = \frac{858}{990} = \frac{11}{12} = \frac{78}{90} = \frac{13}{15}$$

Из овог другог начина решавања види се, да се у именитељу мора потписивати онолико нула, колико у бројитељу има неперидичних места и онолико деветица колико има периодичних места. Ако приликом израђивања задатка и изиђе која деветица више, та се може отклонити свођењем разломка на простији облик.

4. Кад $\frac{1}{12}$ претворимо у облик десетног разломка, онда излази $0,08\dot{3}$ $\frac{1}{12}$ биће.

$12 \times 0,08\dot{3} = \frac{996}{996} = 1$. Из овога се види, да прави именитељ, који треба изговорити приликом $\frac{1}{12}$ ($0,08\dot{3}$) није 900 већ 996. И доиста $0,08\dot{3}$ кад се узме као $\frac{83}{996}$ износи управо толико исто колико и $\frac{1}{12}$.

Кад $\frac{1}{12}$ износи $0,08\dot{3}$, онда н. пр. $\frac{7}{12}$ мора бити $7 \times 0,08\dot{3}$, а то чине: $0,58\dot{1}$. Међутим деобом бројитеља с именитељем (7 : 12) добили смо у количнику $0,58\dot{3}$. Што ова разлика постоји, није никакво чудо. Делећи 1 : 12, ми смо добили у количнику $0,08\dot{3}$. Како ово није тачан количник, већ у неколико мањи, то и кад се (за рад разломка $\frac{1}{12}$) тај количник увећа 7 пута, погрешка неће бити мања по још већа, т. ј. 7 пута по $\frac{3}{12}$ или $7 \times \frac{1}{4}$.

Да би се обичним начином претворило $0,58\dot{3}$ у прост разломак, мора се 58 као неперидична места

$$\text{одузети од } 583. \text{ Онда ће бити } 0,58\dot{3} - 0,058 = 0,525. \text{ Излази: } \frac{525}{900}$$

Добили смо дакле два резултата:

$$\frac{525}{900} \text{ и } \frac{581}{996} \text{ И један и други тачни су. Свођењем излази } \frac{7}{12} \text{ и за један и за други.}$$

Да први резултат $\left(\frac{525}{900}\right)$ мора изићи, до-

$$\text{казује се на изложени начин: } 0,58\dot{3} = \frac{58}{100}$$

$$+ \frac{3}{999} = \frac{57942 + 333}{99900} = \frac{58275}{99900}$$

$$= \frac{58275 : 111}{99900 : 111} = \frac{525}{990} \text{ Кад се овај бројитељ}$$

(525) упореди с бројитељем 583, онда излази разлика у 58, т. ј. управо онолико колико износе прве две, т. ј. неперидичне цифре бројитељеве.

5. Претвори у прост разломак: $0,041\dot{6}$.

$$\text{а. } 0,041\dot{6} = 0,041\dot{6} - 0,041 = 0,0375 = \frac{375}{9000} = \frac{375 : 375}{9000 : 375} = \frac{1}{24}$$

$$\text{б. Кад је } \frac{1}{24} = 0,041\dot{6}, \text{ онда } \frac{24}{24} = 24 \times$$

$$0,041\dot{6} = \frac{9984}{9984}$$

$$\text{в. Кад је } \frac{1}{24} = 0,041\dot{6}, \text{ онда је } \frac{11}{24} = 11 \times 0,041\dot{6} = 0,457\dot{6} = \frac{4576}{9984} = \frac{4576 : 416}{9984 : 416} = \frac{11}{24}$$

$$= \frac{11}{24} \text{ Или: } 11 : 24 = 0,458\dot{3}. 0,458\dot{3} - 0,458 =$$

$$= 0,4125 = \frac{4125}{9000} \text{ Или: } 0,458\dot{3} = \frac{458}{1000} + \frac{3}{9999}$$

$$= \frac{4579542 + 333}{9999000} = \frac{4582875}{9999000} = \frac{4582875 : 1111}{9999000 : 1111}$$

$$= \frac{4125}{9000} = \frac{4125 : 375}{9000 : 375} = \frac{11}{24}$$

6. Претвори у прост разломак: $0,013\dot{8}$

$$0,013\dot{8} = 0,013\dot{8} - 0,013 = 0,0125 = \frac{125}{9000}$$

$$= \frac{125 : 125}{9000 : 125} = \frac{1}{72}$$

Кад $\frac{1}{72}$ чини $0,013\bar{8}$, онда за $\frac{72}{72}$ треба

$$72 \times 0,013\bar{8} = \frac{9936}{9936}$$

Кад за $\frac{1}{72}$ треба $0,013\bar{8}$, онда н. пр. за $\frac{11}{72}$ треба $11 \times 0,013\bar{8} = 0,1518 = \frac{1375}{9000} : \frac{1518}{9936} =$

$$\frac{1518 : 138}{9936 : 138} = \frac{11}{24}. \text{ Или: } 11 : 72 = 0,152\bar{7}$$

$$0,152\bar{7} - 0,152 = 0,1375 = \frac{1375}{9000} = \frac{1375}{9000} : \frac{125}{125} = \frac{11}{72}$$

7. Претвори у просте разломке:

$$\begin{array}{lll} 0,91\bar{6} & 0,642857\bar{1} & 0,708\bar{3} \\ 0,071428\bar{5} & 0,3\bar{8} & 0,03571428\bar{8} \end{array}$$

Примедба. У главном има два начина за преобраћање нечистих периодичних разломака у просте:

1. Од целот периода одузму се неперодична места. Остатак се узима за бројитељ, а за именитељ долази онолико деветица, колико има периодичних и онолико нула колико има неперодичних места.

2. По другом начину има се полазити од простих разломака (као што то у осталом мора и бити, почем се не могу произвољно измишљати нечисти перио-

дични разломци). Кад се зна, колико један (први) део простог разломка износи у десетним деловима онда је лако израчунати, колико за више делова истог простог разломка треба у десетним деловима. Треба оно што је изишло за први део простог разломка увећати онолико пута колико је пута нови прост разломак већи од првога.

Тај ће производ бити бројитељ десетног разломка. Што се тиче именитеља, тај ће бити онај број, који изиђе, пошто се десетни делови *првог* простог разломка увећају онолико пута колико треба за *целину*.

Према овом другом начину именитељ је ближи вредности правог десетног именитеља, т. ј. стотини, хиљади и т. д., но именитељ који излази по првом начину, јер ту излази 90, 900, 9000 и т. д. (или и с више деветица, а најмање с једном нулом). То ће рећи, именитељ је у најслабију руку мањи од 100, 1000 и т. д. за 10 или и 100 и 1000 и т. д., а није само за коју јединицу, као што је

$$\text{случај н. пр. код } \frac{7}{12} = \frac{581}{996} \text{ или}$$

$$\text{код } \frac{11}{24} = \frac{4576}{9985} \text{ итд.}$$

Стање јавне наставе у Кнежевини Србији

за 1875—76 школску годину

(Наставак.)

Код варошких наставника износи проценат мно- жења 29,48 а код сеоских 68,48

У мушким школама варошким радило је 1876 године 16 учитељака, или на 100 учитеља 12 учи- тељака. У сеоским мушким школама било је 49 учи- тељака, дакле на 100 учитеља опет само 12. У не- ким окрузима овај је проценат далеко већи. Тако на

пр. долазило је на 100 учитеља у мушким школама округа београдског 25 учитељака.

пожаревачког 29
црногорског 52 учитељке.

Ове размере данас су још далеко веће.

Број наставника $\frac{3}{4}$ у варошким школама и ове школске године био је овај:

ОКРУГ	1876 г.			1866 г.			У 1876 г. БИЛО ЈЕ ВИШЕ		
	БРОЈ ВАРОШКИХ								
	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	НАСТАВ- НИКА	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	НАСТАВ- НИКА	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	НАСТАВ- НИКА
Алексиначки	6	5	11	7	2	9	-1	3	2
Београдски	1	1	2	1	1	2	-	-	-
Ваљевски	9	5	14	5	3	8	4	2	6
Јагодински	4	5	9	5	3	8	-1	2	1
Књажевачки	3	2	5	3	1	4	-	1	1
Крагујевачки	9	8	17	10	4	14	-1	4	3
Крајински	12	8	20	10	4	14	2	4	6
Крушевачки	7	4	11	8	3	11	-1	1	-
Подрински	5	2	7	3	1	4	2	1	3
Пожаревачки	9	10	19	11	5	16	-2	5	3
Руднички	2	1	3	2	1	3	-	-	-
Смедеревски	8	4	12	7	4	11	1	-	1
Ђупријски	11	6	17	9	3	12	2	3	5
Ужички	10	4	14	11	1	12	-1	3	2
Црноречки	6	2	8	4	1	5	2	1	3
Чачански	6	5	11	7	2	9	-1	3	2
Шабачки	5	5	10	6	3	9	-1	2	1
Варош Београд	18	16	34	12	0	22	6	6	12
Србија	131	93	224	121	52	173	10	41	51

У варошкој школи округа : београдског, крушевачког и рудничког остаје исти број наставника и у 1876 години, који је био године 1866. Највише наставника добили су у овој периоди варошке школе у округу ваљевском и подринском (по 75%) крајинском (43 %) ђупријском (41%) и у вароши Београду (54%).

У течају 1876 школске године примљено је први пут у учитељску службу 75 мушких и 13 женских. Поново добило је у тој години учитељску службу 25 мушких и 4 женске. Школе су дакле добиле у тој години 117 нових наставника.

По окрузима имамо овај преглед.

ОКРУГ	ПРОЦЕНАТ НОВИХ НАСТАВНИКА	У 1875-76 ГОДИНЕ ПОСТАВЉЕНО ЈЕ У СЛУЖБУ								
		КОЈИ НИСУ СЛУЖИЛИ			КОЈИ СУ БИЛИ ЈЕДАН ПУТ СЛУЖ.			С В Е Г А		
		УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	НАСТАВ- НИКА	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	НАСТАВ- НИКА	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	НАСТАВ- НИКА
Алексиначки	21,74	3	1	4	—	1	1	3	2	5
Београдски	23,91	6	1	7	4	—	4	10	1	11
Ваљевски	22,50	5	—	5	4	—	4	9	—	9
Јагодински	22,86	7	1	8	—	—	—	7	1	8
Књажевачки	22,22	3	—	3	1	—	1	4	—	4
Крагујевачки	7,41	3	—	3	1	—	1	4	—	4
Крајински	32,76	11	4	15	4	—	4	15	4	19
Крушевачки	27,59	6	—	6	2	—	2	8	—	8
Подрински	22,22	3	—	3	1	—	1	4	—	4
Пожаревачки	10,75	5	2	7	1	2	3	6	4	10
Руднички	9,52	2	—	2	—	—	—	2	—	2
Смедеревски	10,87	1	1	2	3	—	3	4	1	5
Ђупријски	12,50	3	—	3	1	—	1	4	—	4
Ужички	6,06	1	—	1	1	—	1	2	—	2
Црноречки	11,43	4	—	4	—	—	—	4	—	4
Чачански	31,03	8	1	9	—	—	—	8	1	9
Шабачки	22,86	4	1	5	2	1	3	6	2	8
Варош Београд	2,94	—	1	1	—	—	—	—	1	1
Србија	16,98	75	13	88	25	4	29	100	17	117
Процентат		75,00	76,47	75,21	25,00	23,43	24,79	100,00	100,00	100,00

Овај велики проценат нових учитељских снага најбоље сведочи, какво је кретање међу наставницима. Кад овим новопостављеним наставницима додамо још и премештене наставнике, онда видимо, да је кретање врло велико. Ово истина може бити местимице и од користи за саму школу, но за велику већину школа

је то кретање штетно, с тога, што нови учитељ долази на рад, кога је други отпочео, и то можда сасвим погрешно отпочео. Од таквих учитеља само мањина може показати добар успех у раду школскоме.

Интересно је, да су учитељке много сталније у заузетом положају. Тако на пр. од 146 учитељака до-

на ново постављене само 17 дакле 11'65 процента докле код учитеља има и 18,42 процента. Код премештених, било по потреби или по молби, разлика је још већа. Кад би учитељке имале бољу спрему од садање, оне би школи боље користиле него и учитељи.

Школу је оставило у течају 1876 школске године свега 65 наставника, и то:

	МУШКИХ	ЖЕНСКИХ	СВЕГА
Дало оставку	30	7	37
Отпуштено је	14	2	16
Стављено у стање покоја	3	—	3
Умрло је	9	—	9
Свега	56	9	65

у проценту:

Дало оставку	53,57	77,78	56,92
Отпуштено	25,00	22,22	24,62
Стављено у стање покоја	5,36	—	4,61
Умрли	16,07	—	13,85
Свега	100,00	100,00	100,00

Од сто

	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	НАСТАВНИКА
Дало је оставку	5,52	4,79	5,37
Отпуштено је	2,58	1,37	2,32
Стављено је у стање покоја	0,55	—	0,44
Умрло је	1,66	—	1,31
Свега	10,31	6,16	9,44

Колико је наставника оставило учитељску службу у појединим окрузима, види се из овог прегледа.

ОКРУГ	У течају 1876 школске године										Процент
	ДАЛО ЈЕ ОСТАВ. ЈЕ		ОТПУШТЕНО ЈЕ		СТАВЉ. ЈЕ У СТАЊ. ПОК.		УМРЛО ЈЕ		ОСТАВИЛО ЈЕ УЧИТЕЉСКУ СЛУЖ.		
	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	
Алексиначки	1	1	—	—	—	—	1	2	1	3	13,04
Београдски	—	—	3	1	—	—	—	3	1	4	8,70
Ваљевски	2	1	2	—	—	—	1	5	1	6	15,00
Јагодински	—	1	1	—	—	—	—	1	1	2	5,71
Књажевачки	3	—	—	—	1	—	—	4	—	4	22,22
Крагујевачки	2	1	—	—	—	—	—	2	1	3	5,56
Крајински	5	1	2	—	—	—	7	1	8	13,79	
Крушевачки	2	—	2	—	1	1	1	9	—	9	31,03
Подрински	1	—	1	—	—	—	—	2	—	2	11,11
Пожаревачки	3	1	—	1	1	—	—	4	2	6	6,45
Смедерески	3	—	—	—	—	—	—	3	—	3	6,52
Тупријски	2	1	—	—	—	—	2	4	1	5	15,63
Ужички	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	3,03
Црноречки	2	—	—	—	—	—	—	1	3	—	8,57
Чачански	1	—	1	—	—	—	1	3	—	3	10,34
Шабачки	3	—	1	—	—	—	1	5	—	5	14,29
Варош Беогр.	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	2,94
Србија	30	7	14	2	3	9	56	9	65	9,44	

Кад овај проценат поредимо проценту нових учитеља, онда налазимо, да је у 1876 години број учитеља порастао са 7,54 процента.

У 1876 години премештено је са службом

	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	НАСТАВНИКА
по молби	63	9	72
по потреби	11	9	20
за казну	4	2	6
Свега	78	20	98

Према томе износи проценат премештених учитеља 14,36 а учитељака 13,70 а у опште наставника 14,23.

Од 100 има премештених

	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	НАСТАВНИКА
по молби	80,77	45,00	73,47
по потреби	14,10	45,00	20,41
за казну	5,13	10,00	6,12
Свега	100,00	100,00	100,00

Учитељи премештају се највише у почетку школске године, у Августу и Септембру. У та два месеца премештена су 53 учитеља и 10 учитељака.

По плати било је

У КЛАСИ: УЧИТЕЉА УЧИТЕЉАКА НАСТАВНИКА ПРОЦЕНАТ

првој	10	—	10	1,45
другој	14	1	15	2,18
трећој	19	—	19	2,76
четвртој	16	5	21	3,05
петој	22	4	26	3,77
шестој	26	8	34	4,92
седмој	40	8	48	6,97
осмој	49	7	56	8,13
деветој	88	20	108	15,68
десетој	175	41	216	31,35
привременој	84	52	136	19,74
Свега	543	146	689	100,00

Дакле са платом од 505,20 до 707,28 дин. годишње било је 66,87 процента, или више него две трећине свију наставника!

У 1876 години унапређено је у вишу класу 121 учитељ, 26 учитељака и свега 147 наставника,

По окрузима имамо за унапређење овај преглед.

ОКРУЗИ	БРОЈ			ПРОЦЕНАТ		
	УНАПРЕЂЕНИХ			УНАПРЕЂЕНИХ		
	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	НАСТАВНИКА	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	НАСТАВНИКА
Алексиначки	4	1	5	25,00	14,29	21,74
Београдски	9	1	10	22,50	16,67	21,74
Ваљевски	13	1	14	38,24	16,67	35,00
Јагодински	8	2	10	27,59	33,33	28,57
Књажевачки	1	—	1	6,25	—	5,56
Крагујевачки	6	4	10	13,33	44,44	18,52
Крајински	8	1	9	17,02	9,09	15,52
Крушевачки	1	—	1	4,17	—	3,45
Подрински	4	1	5	26,67	33,33	27,78
Пожаревачки	19	5	24	29,23	17,86	25,81
Руднички	1	—	1	5,26	—	4,76
Смедеревски	11	1	12	29,73	11,11	26,09
Тупријски	7	1	8	26,92	16,67	25,00
Ужички	9	—	9	31,03	—	27,27
Црноречки	4	1	5	19,05	7,14	14,29
Чачански	6	1	7	25,00	20,00	24,14
Шабачки	9	2	11	32,14	28,57	31,43
Варош Београд	1	4	5	5,56	25,00	14,71
Србија	121	26	147	23,28	17,81	21,34

Унапређених учитеља и у опште наставника има највише округ ваљевски а најмање их је унапређено у крушевачком округу. Учитељака унапређено је највише у крагујевачком а најмање у црноречком округу, и ако у томе округу има редовно највише учитељака.

Кажњених наставника било је у 1876 школској години сразмерно мало.

Кажњено је

	УЧИТЕЉА	УЧИТЕЉАКА	НАСТАВНИКА
упоменом	3	—	3
тквором	4	3	7
губитке 5-одневне плате	2	—	2
10 " " "	1	—	1
15 " " "	2	—	2
месечне " " "	3	—	3
Свега	15	3	18

Од 100 учитеља кажњено је 2,76, а 100 учитељака 2,05 а од 100 наставника у опште 2,61.

Од 100 кажњених искусило је казну блажију 55,56, а казну строжију 44,44. Што је број кажњених оако незнатан, то је само у след прекинутог рада школског због наступивших ратних околности на крају 1876 школске године.

в. Ученици и ученице.

У 1875—76 школској години било је

	У МУШКИМ		У ЖЕНСКИМ		У СВИМА
	ОСНОВНИМ ШКОЛАМА				
уписаних					
ученика	24.170	—			24.170
ученица	351	3.444			3.795
Свега	24.521	3.444			27.965

на крају године :

ученика	18.959	—	18.959
ученица	273	2.828	3.101
Свега	19.232	2.828	22.060

У мушким школама било је

У ПОЧЕТКУ	НА КРАЈУ					
	ШКОЛСКЕ			ГОДИНЕ		
	ПРОЦЕНАТ		ПРОЦЕНАТ	ПРОЦЕНАТ		ПРОЦЕНАТ
	УЧЕ-	УЧЕ-	УЧЕ-	УЧЕ-	УЧЕ-	УЧЕ-
	НИКА	НИЦА	НИЦА	НИКА	НИКА	НИЦА
у разреду:						
првом	11.780	204	1,70	8.745	154	1,73
другом	6.394	99	1,52	5.262	75	1,41
трећем	4.724	45	0,94	3.922	42	1,06
четвртном	1.272	3	0,24	1.030	2	0,19
Свега	24.170	351	1,43	18.959	273	1,42

Процент ученица остао је готово неизмењен кроз све разреде, како код уписаних тако исто и код школу свршивших. Само у трећем разреду остало је више ученица него ученика. Још боље види се из ових размера.

Од сто уписаних

У РАЗРЕДУ:	УЧЕНИКА		УЧЕНИЦА	
	С	В	Р	Ш
првом	74,24	75,49		
другом	82,30	75,76		
трећем	83,02	93,33		
четвртном	80,98	66,67		
Свега	78,44	77,78		

У средњу руку оставила су мушку школу у течају године 22 од 100 ученика а толико и ученица. Како се пак девојке са мушком децом заједно школују само по селима, то и равномерно напуштање школе код обојих да се објаснити подједнаким узроцима и приликама.

Податци о ученицама у мушким школама прикупљају се тек од 1874 године. Истина и пре тога, бележили су по неки изасланици министарства просвете те ученице одвојено од ученика, но за све школе никад то није израђено. Кад узмемо само оне године за које имамо такве белешке, онда налазимо, да је било у мушким школама

У ГОДИНИ	НА КРАЈУ			
	У ПОЧЕТКУ		НА КРАЈУ	
	УЧЕНИКА	УЧЕНИЦА	УЧЕНИКА	УЧЕНИЦА
1873—74	24.470	257	20.215	223
1874—75	24.439	352	19.991	296
1875—76	24.170	351	18.959	273

Број ученица дакле с године у годину бивао је већи, докле напротив број ученика спада. Но кад по редимо стање на крају школске године стању који је било при упису у школу, онда налазимо, да је

www.unilib.rs Од 100 уписаних

У години	УЧЕНИКА	УЧЕНИЦА
1873—74	82,61	86,77
1874—75	81,80	84,09
1875—76	78,44	77,78

Дакле опадање је и код ученица, и то још јаче него код ученика. Јер дакле на 100 школу свршив-

ших ученика у 1872—73 години, долази 1875—76 године 95 ученика, докле је за ученице та размери као 100 : 90.

У следећа два прегледа имамо број уписаних и свршивших ученика и ученица по разредима и окрузима. Ученице у мушким школама, додате су ученицима.

О К Р У Г	У Ч Е Н И К А				СВЕГА	У Ч Е Н И Ц А				СВЕГА	У Ч Е Н И Ц А				СВЕГА
	У Р А З Р Е Д					У Р А З Р Е Д					У Р А З Р Е Д				
	I	II	III	IV		I	II	III	IV		I	II	III	IV	
Алексиначки	514	268	176	80	1038	43	28	22	12	105	557	296	198	92	1143
Београдски	849	377	293	7	1526	—	—	—	—	—	849	377	293	7	1526
Ваљевски	582	354	295	56	1287	75	50	47	23	195	657	404	342	79	1482
Јагодински	707	352	222	95	1376	49	30	27	12	118	756	382	249	107	1494
Књажевачки	439	206	139	32	816	30	18	12	12	72	469	224	151	44	888
Крагујевачки	868	497	392	118	1875	107	81	73	42	303	975	578	465	160	2178
Крајински	980	484	297	43	1804	143	51	45	21	260	1123	535	342	64	2064
Крушевачки	484	223	204	52	963	60	49	20	8	137	554	272	224	60	1100
Подрински	251	197	179	23	650	29	12	12	—	53	280	209	191	23	703
Пожаревачки	1826	809	583	106	3328	138	124	66	29	357	1964	933	649	135	3681
Руднички	367	192	176	39	774	12	5	6	7	30	379	197	182	46	804
Смедеревски	856	451	322	79	1708	68	55	36	23	182	924	506	358	102	1890
Ђупријски	625	289	222	135	1271	129	86	56	26	297	754	375	278	161	1568
Ужички	518	416	286	50	1270	50	49	27	16	142	568	465	313	66	1412
Црноречки	624	363	225	69	1281	45	19	13	13	90	669	382	238	82	1371
Чачански	460	268	231	40	999	45	34	18	12	109	505	302	249	52	1108
Шабачки	734	504	315	59	1607	101	80	52	17	250	835	584	367	71	1857
Вар. Београд	300	243	212	197	952	288	189	154	113	744	588	432	366	310	1696
Србија	11981	6493	4769	1275	24521	1412	960	686	386	3444	13.396	7453	5455	1661	27965

У ОКРУГУ	Н а к р а ј у ш к о л и к е г о д и н е б р о ј															
	УЧЕНИКА					Свега	УЧЕНИЦА				Свега	БАКА				Свега
	У Р А З Р Е Д У						У Р А З Р Е Д У					У Р А З Р Е Д У				
	I	II	III	IV	I		II	III	IV	I		II	III	IV		
Алесиначком	369	223	155	64	811	33	17	17	10	77	402	240	172	74	888	
Београдском	625	319	257	6	1207	—	—	—	—	—	625	319	257	6	1207	
Ваљевском	399	289	234	47	969	62	36	38	19	155	461	325	272	66	1124	
Јагодинском	432	267	174	85	958	38	24	21	10	93	470	291	195	95	1051	
Књажевачком	336	187	120	27	670	29	18	12	9	68	365	205	132	36	738	
Крагујевачком	623	386	298	64	1371	75	64	65	37	241	698	450	363	101	1612	
Крајинском	774	417	258	35	1484	100	46	38	17	201	874	463	296	52	1685	
Крушевачком	392	188	173	46	799	53	44	18	8	123	445	232	191	54	922	
Подринском	204	157	142	18	521	23	11	10	—	44	227	168	152	18	565	
Пожаревачком	1324	640	505	87	2556	88	104	49	23	264	1412	744	554	110	2820	
Рудничком	284	145	137	23	589	12	4	3	5	24	296	149	140	28	613	
Смедеревском	618	370	273	66	1327	56	49	34	20	159	674	419	307	86	1486	
Ђупријском	405	240	192	116	953	99	67	47	12	225	504	307	239	128	1178	
Ужичком	406	350	214	46	1016	39	43	20	14	116	445	393	234	60	1132	
Црноречком	544	326	201	63	1134	37	18	12	12	79	581	344	213	75	1213	
Чачанском	325	231	200	32	788	38	30	16	12	96	363	261	216	44	884	
Шабачком	588	384	248	49	1269	76	70	33	13	192	664	454	281	62	1461	
Вароши Београду	251	218	183	158	810	261	175	138	79	671	512	393	321	255	1481	
Србија	8899	5337	3964	1032	19232	1119	820	571	318	2828	10018	6.157	4.535	1.250	22060	

Од сто уписаних

у округу :	УЧЕНИКА УЧЕНИЦА БАКА		
	свршило	је	део течај
Црноречком	88,53	87,78	88,48
Крушевачком	82,97	89,78	83,82
Књажевачком	82,11	94,44	83,11
Крајинском	82,26	77,31	81,63
Подринском	80,15	83,02	80,37
Ужичком	80,00	81,69	80,10
Чачанском	78,88	88,08	79,78
Београдском	79,10	—	79,10
Шабачком	78,97	78,40	78,68
Смедеревском	77,69	87,36	78,62
Алексиначком	78,13	73,33	77,69
Пожаревачком	76,88	73,95	76,61
Рудничком	76,10	80,00	76,24

Ваљевском	75,29	79,49	75,85
Ђупријском	74,98	75,76	75,23
Крагујевачком	73,12	79,54	74,01
Ј годинском	69,62	78,81	70,35
У вароши Београду	85,08	90,19	87,32
У Србији	78,43	82,11	78,88

Из ових размера види се, да ученици школу више напуштају. Но ако узмемо у обзир то, да су женске школе махом по вароши и варошицима, изузимајући 3 у пожаревачком и једну у црноречком округу, које су у селима, онда тај вишак није тако велики, него би напротив требао да буде много већи. Јер по варошима много је лакше школовати децу, нарочито женску, која нису ни за какав тежи рад у кући потребна.

Број ученика у варошким школама био је овај :

О К Р У Г	Б Р О Ј У Ч Е Н И К А										Од 100 уписаних свршило је школу	
	У ПОЧЕТКУ ШК. ГОД.					СВЕТА	НА КРАЈУ ШК. ГОД.					
	У РАЗРЕДУ				СВЕТА		У РАЗРЕДУ					СВЕТА
	I	II	III	IV			I	II	III	IV		
Алексиначки	201	117	89	80	487	158	79	81	64	400	82,14	
Београдски	32	16	14	6	68	24	13	13	5	55	80,88	
Ваљевски	146	120	81	56	403	117	109	67	47	340	84,37	
Јагодински	78	75	41	49	243	60	59	26	40	185	76,13	
Књажевачки	111	38	38	32	219	86	38	33	27	184	84,02	
Крагујевачки	126	159	111	104	600	163	125	83	51	422	70,33	
Крајински	225	128	89	43	485	177	102	76	35	390	80,41	
Крушевачки	124	84	116	152	376	111	71	104	46	332	88,30	
Подрински	62	53	56	23	194	51	42	45	18	156	80,41	
Пожаревачки	206	173	129	105	613	157	153	116	86	512	83,52	
Руднички	21	13	36	14	84	20	12	25	12	69	82,14	
Смедеревски	107	64	76	51	298	96	61	66	45	268	89,93	
Ђупријски	243	152	135	135	665	193	129	116	116	554	83,31	
Ужички	176	168	122	50	516	148	136	81	46	411	79,65	
Црноречки	93	68	50	49	260	89	62	42	45	238	91,54	
Чачански	142	95	89	39	365	108	85	82	31	306	83,84	
Шабачки	150	123	66	54	393	130	105	51	49	335	85,24	
У вар. Београду	300	243	212	197	952	251	218	183	158	810	85,08	
			1550									
Србија	2643	1889		1139	7221	2139	1617	1290	921	5967	82,63	

По варошима напусти школу готово исте толико ученика колико и ученица. Код ученица проценат школу у течају године остављајућих само је са 0,51 јачи. Код ученица овако поређење по разредима, онда налазимо, да је у течају године напустило разред

	ПРОЦЕНАТ			
	УЧНИКА	УЧЕНИЦА	УЧЕНИКА	УЧЕНИЦА
први	504	293	19,07	27,90
други	272	140	11,40	14,58
трећи	360	115	16,77	16,76
четврти	218	68	19,14	17,62

Највећа је разлика код првог разреда; код осталих она је само незнатна. Ако узмемо, да је у течају године сваки разред мушких школа оставило 100 ученика, онда је према горњим размерима оставило:

први разред	146	ученица
други „	128	„
трећи „	100	„
четврти „	92	„
Свега	466	„

Дакле само четврти разред свршује релативно већи број ученица; у трећем разреду остаје подједнак број обојих ђака, у другом пак и првом остаје до краја године мање ученица него ученика.

Интересантно је да се види, како у овом погледу стоје ученици сеоских школа. У 1875—76 школској години било је у свима сеоским школама ученика.

УПИСАНИХ, НАПУСТИВШИ ОД 100 УПИСАНИХ			
РАЗРЕД;	РАЗРЕД	НАПУСТИЛО ЈЕ РАЗР.	
први	9.341	6.760	27,63
други	4.604	3.730	18,98
трећи	3.219	2.674	16,93
четврти	136	101	25,74
Свега	17.300	13.265	23,32

Кад ове размере поредимо онима, за школе варошке, онда налазимо, да сеоски ученици у већем броју школу напуштају, но што то бива по варошима; јер на сваку стотину варошких ученика, који су школу у течају године напустили има 134 ученика у школама сеоским, и то у разреду;

првом	145
другом	166
трећем	102
четвртном	134

Ово напуштање школе од велике је штете колико за децу, толико и за саме родитеље. На ни учитељу не мила се радити у школи, у којој не може да види плод својега труднаго рада, у којој само започиње а никад не свршава.

Међутим овај дефицит у појединим разредима готово губи се према оном, који налазимо, кад пратимо ученике од уписа па до свршетка последњих разреда.

У следећем прегледу имамо податке о том.

ШКОЛСКА ГОДИНА	БРОЈ УЧЕНИКА				БРОЈ УЧЕНИЦА			
	УПИСАНИХ У I. РАЗР.	НА КРАЈУ ГОДИНЕ У РАЗРЕДУ			УПИСАНИХ У I. РАЗР.	НА КРАЈУ ГОДИНЕ У РАЗРЕДУ		
		II.	III.	IV.		II.	III.	IV.
1869—70	10.428	—	—	—	1.172	—	—	—
1870—71	11.861	4.994	—	—	1.499	608	—	—
1871—72	11.556	5.225	3.505	—	1.575	674	438	—
1872—73	12.018	5.360	3.820	857	1.492	753	493	259
1873—74	12.912	5.455	3.729	912	1.610	713	522	290
1872—75	12.118	5.968	3.843	981	1.547	865	493	322
1875—76	—	5.337	3.964	1032	—	820	571	318
Од 1870—1876	11.820	5.390	3.77	946	1.492	739	503	297
У П Р О Ц Е Н Т У								
1869—70	100,00	—	—	—	100,00	—	—	—
1870—71	100,00	47,89	—	—	100,00	51,88	—	—
1871—72	100,00	44,05	83,61	—	100,00	44,97	7,37	—
1872—73	100,00	46,38	32,21	8,22	100,00	47,82	32,82	22,10
1873—74	100,00	45,39	32,27	7,69	100,00	47,79	43,14	19,35
1874—75	100,00	46,22	31,98	8,58	100,00	53,72	33,0	20,44
1875—76	—	43,93	30,70	8,59	—	52,01	35,47	21,31
Од 1870—1876	100,00	45,60	31,91	8,00	100,00	49,87	33,94	20,04

Ако изоставимо четврти разред, јер га имају скоро без изузетка само варошке школе, онда видимо, да у мушким школама јаче опада број ђака, који прелазе у старије разреде. У другом разреду то опадање није стално и постепено, као што се опажа у трећем разреду. Ово је у толико горе, што у трећи разред долазе већ спрежнији ђаци.

И у женским школама показује се слабије опадање броја ученица, које у старије разреде прелазе. Но овде не видимо ону сталност и правилност, коју смо нашла у мушким школама. Ово је за то, што су те школе скоро без изузетка само по варошима.

Кад мушке школе поредимо са женским школама, онда налазимо, да од 100 уписаних у први разред ученика и ученица у периоди од 1870—1876 године није свршило

РАЗРЕД	УЧЕНИКА	УЧЕНИЦА
други	54	50
трећи	68	66
четврти	92	80

Женске школе показују дакле нешто боље резултате; но ти су резултати опет сасвим незнатни кад се узме у обзир велика штета, која долази од тако јаког напуштања школе.

Интересантно је видети, како у овоме погледу стоје сеоске школе према школама варошким У овом прегледу имамо за то како апсолутне тако и релативне бројеве.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А
Р
Е
П
У
Б
Л
И
К
Е
С
Р
Б
И
Ј
Е

Ове разmere врло су неповољне, нарочито с погледом на сеоске школе. Од сто ученика, уписаних у I разред сеоских школа, напуштају школу несвршавши II разред, оних 58, а трећи разред чак и 71! Дакле од 100 уписаних у школу изази из ње после три године тек њих 29, и то може се узети, само са најпримитивнијим знањем: читање, писање и рачунање! За осталих 70 ученика похочење школе остало је готово без икакве користи: јер оно мало што су могли за једну или две године изучити врло се лако да заборавити.

Лош је то значајно, да број ученика у II и III разреду релативно опада.

Варошке школе имају нешто већи број ученика, који дотичне разред свршавају, али и тај је број сасвим недовољан, с обзиром на олакшице, које имају варошани при школовању своје деце.

2. *Датум на наставак основних школа.*

С погледом на изатак, који је упишан на плато наставак основних школа било је ово стање у рачунској 1876 години.

ПРОЈ УЧЕНИКА У ШКОЛАМА		В А Р О Ш К И М				С Е О С К И М				
ПОДИНА	УПИСА-НИХ У I РАЗРЕД	НА КРАЈ ГОДИНЕ У		НА КРАЈ ГОДИНЕ У		УПИСА-НИХ У I РАЗРЕД	НА КРАЈ ГОДИНЕ У		НА КРАЈ ГОДИНЕ У	
		II	III	IV	У		II	III	IV	У
1869—70	7.971	—	2.457	—	—	100,00	—	—	—	—
1870—71	9.293	3.675	—	—	—	100,00	53,68	—	—	—
1871—72	8.901	3.896	2.483	—	—	100,00	51,75	41,56	—	—
1872—73	9.429	3.905	2.730	—	—	100,00	54,80	42,45	31,53	—
1873—74	9.743	3.819	2.533	—	—	100,00	63,19	45,05	32,24	—
1874—75	9.245	4.181	2.596	—	—	100,00	56,39	48,17	33,94	—
1875—76	—	3.720	2.674	—	—	100,00	—	55,70	40,71	35,57
Од 1870—76г.	—	3.866	2.603	—	—	100,00	55,97	42,89	31,51	—

О К Р У Г	В А Р О Ш К И М		С Е О С К И М		У Ч Е Н И Ц И		У Ч Е Н И Ц И		У Ч Е Н И Ц И		У Ч Е Н И Ц И	
	У	У	У	У	У	У	У	У	У	У	У	У
Александрички	6.184,90	1.975,58	6.713,87	12.898,77	1.975,58	14.874,35	—	—	—	—	—	—
Београдски	1.076,07	—	28.093,96	29.170,03	—	19.170,03	—	—	—	—	—	—
Ваљевски	8.644,12	2.924,15	16.848,17	25.492,29	—	28.416,44	—	—	—	—	—	—
Јагодински	4.281,02	1.999,02	16.194,52	20.475,54	—	22.474,56	—	—	—	—	—	—
Књажевачки	1.848,08	1.310,05	8.796,90	10.644,98	—	11.955,03	—	—	—	—	—	—
Крагујевачки	9.612,02	3.990,00	23.511,07	33.123,09	—	37.113,09	—	—	—	—	—	—
Карајевачки	11.072,20	4.421,36	21.567,27	32.639,47	—	37.060,83	—	—	—	—	—	—
Крушевачки	6.512,20	2.128,80	9.464,17	15.976,37	—	18.105,17	—	—	—	—	—	—
Подрињски	5.380,26	1.473,77	6.135,60	11.515,86	—	12.989,63	—	—	—	—	—	—
Пожегарски	10.300,86	4.057,64	43.183,95	53.484,81	1.990,57	59.533,02	—	—	—	—	—	—
Руднички	2.082,02	655,03	11.442,03	13.524,05	—	14.179,08	—	—	—	—	—	—
Смедеревски	8.024,02	2.256,68	21.267,65	29.291,67	—	31.548,36	—	—	—	—	—	—
Тузнички	11.153,51	3.562,29	8.719,77	19.875,28	—	23.437,57	—	—	—	—	—	—
Ужички	9.263,89	2.573,27	11.496,53	20.760,42	—	23.333,69	—	—	—	—	—	—
Прворачки	5.508,49	1.193,06	14.942,11	20.450,60	475,10	22.118,76	—	—	—	—	—	—
Чачански	8.526,90	2.269,18	10.197,48	18.724,38	—	20.993,56	—	—	—	—	—	—
Шабацки	5.460,00	2.339,35	23.625,88	29.001,88	—	31.431,23	—	—	—	—	—	—
Варош Београд	19.587,37	14.343,24	—	19.587,37	—	33.930,61	—	—	—	—	—	—
Србија	134.525,93	53.472,47	282.200,93	2.465,67	616,28	472.665,00	—	—	—	—	—	—
Средња годинша плата	915,14	694,42	612,15	685,41	690,59	686,02	—	—	—	—	—	—

Плата наставника варошких много је већа од оне, коју имају наставници сеоских школа. Један варошки наставник прима у средњу руку по 883,93 динара годишње, докле на једног сеоског наставника само по 612,19 динара долази. На сваку стотину динара коју прима варошки наставник, долази сеоском наставнику само 69 динара.

У варошима имају већу плату опет учитељи.

На сваку стотину динара, коју прима варошки учитељ, долази једној учитељици само 76 динара. У сеоским школама разлика у средњој годишњој плати врло је незнатна. Међутим кад узмемо све наставнике, варошке и сеоски, онда налазимо да је средња годишња плата учитељака готове за 1% већа од плате учитеља.

(Наставиће се.)

Ј А К Ш И Ћ И

Последњих дана народне самосталности и после кад Турци притиснуше Србију, беше доста наших јунака који су живот свој посветили борби да поврате сјајну прошлост. Њихови напори у онако незгодном времену беху истина узалудни али дела њихова с правом заслужују да их народ помиње а историја признаје.

Међу овим јунацима, којих се народ и данас сећа у овом предању а историја са поносом бележи њихова имена, достојно место заузимају *Јакшићи*.

Извори о делима њиховим губе се међу појавима наше и угарске историје. У намери, да се изближе упознам са јуначким радовима Јакшића, ја сам покушао да прикупим и поређам ове изворе у овом кратком прегледу онако, како су временом текли сами догађаји, у којима су се и они одликовали.

Јакшићи су стара уважена властeosка фамилија којој беше преставник војвода *Јакша од Брезника*. То је српски поглавица, што за владе деспота Ђурђа Смедеревца отиде са 1500 коњаника да помаже Турке у боју, којим они освојише Цариград. По уверавању савременика, Јакши не беше по вољи ова мисија. Незгодним околностима тада притешњена Србија истина је морала да помаже Турке против Хришћана, али је Јакша по свој прилици предвиђао, да ће по паду Цариграда доћи ред и на његову земљу.¹

* Писац је наменио овај чланак као светосавску беседу крушевачкој публици. Болест га је спречила те није могао да говори, зато га штампа овде.

¹ Гласн. I н. р, стр. 111 и 112.

Наши летописци и историчари овог времена не умеју да кажу, шта је даље било са војводом Јакшом. На име: да ли он беше учесник и у оним несрећним ратовима што их је Србија водила с Турцима после освојеног Цариграда; или је оставио јуначке кости под зидинама грчке престонице? — то је историјска загонетка коју ће можда тек доцније пронађени извори да расветле.

Исто тако ништа се поуздано не зна о *постојбини* Јакшића. Судаћи по самом надимку старог војводе, који му придаје *Мих. из Острвице*, могли би узети да су *пореком из Брезника*¹ да се томе не противи предање. Народне песме опевајући у фантастичној слици дела *Јакшића Дмитра и Стевана*, узимају Београд за њихову постојбину. Ту је чувена кула *Небојиша* на којој су госте дочекивали и црква Ружица у којој су се Богу молили;² али једно или друго ово тврђење ваљало би да поткрени још какав стварнији доказ.

Својим заслугама у држави, Јакша беше осигурао добро име својој породици, коју су још више прославили синови његови војводе *Дмитар и Стеван* и унук *Марко*.³ Радећи и сами на општој користи, они су стекли толико признања у Бранковићева дома, да с њим беху у родбинској вези, но о томе биће говора на згоднијем месту.

Као сродници деспотског рода и прави синови отаџбине, Јакшићи су посветили мишице своје

¹ Гласн. I стр. 111.

² Срп. нар. пјес. В. С. Карап. с. 587—637.

³ Годишњ. III стр. 112.

одбрани земаљских интереса. И ако немамо довољно података који би могли да покажу: на којој страни беху они, кад се по смрти деспота Лазара подели српско племство и једни хтедохе тешњи савез са Угарском а други позваше Турке,¹ — и опет би по самом времену њихове сеобе могли ово да изведемо:

Јакшићи не беху међу првима који су похитали после несреће 1459 г. да потраже заклона у Маџарској. Они су после турске поплаве остали у Србији још скоро шест година. Тек 1465 прешао је у Угарску Јакшић Дмитар са фамилијом, а с њим *Змај - деспот Вук, Павло Бранковић* и најодабранији Срби.² Нису хтели да признају туђински јарам, зато су се опирали сили турској до последњег тренутка, и кад све би изгубљено и Турци сасвим освојеше Србију, — Јакшићи се као и други наши ускоци кренуше пут туђине са тврдом надом да рат продуже у корист земље. Лепе њихове намере и усиљавања истина не моглоше да се остваре, али је зато опет народ добро појмио њихову борбу за српску народност и веру, па им је овековечио спомен песмом *о рошству и женидби Јакшића Стевана*. Турци су освојили Београд, вели народни певач, ухватили и у роштво одвели Стевана и ставили му на избор: или да вером преврне и и постане зет султанов и нашин; или да погине од целатове руке, на што је Стеван поносито одговорио:

„Хвала вама хоће и кадије!
 „Хоћу моју главу изгубити
 „Ради крста и Богородице
 „И закона од Христа мојега,
 „А нигда се потурчити нећу,³“

Није ми намера да се овде упуштам у даље причање о начину како се избавио роштва Јакшић Стеван. Песму поменух само у цели да покажем, како народ у лепој боји прта узорите карактере оне српске властеле, која је са вером хранила и народност своју, и волела да напусти и отаџбину и да се изложи толиким патњама у туђини, само да се не сроди са освајачем и не отуђи од народа свог.

Блиско суседство не беше једини узрок што су Јакшићи и други Срби потражили заклона у Маџарској. У овој земљи беше српских колонија још из старине.⁴ За владавине наших жуџана и Неманића српски и угарски владоци беху у родбинској вези.⁵ Ови односи доброг пријатељства и суседства прекинути су у времену ширења наше границе,⁶ да опет ојачају у тренуцима политичке немоћи. У овим тешким данима искушења, Србија, подносећи на све стране жртве, морала је да поднесе неке и у корист Угарске.⁷ Она истина није тим сачувала свој опстанак, али се не да порећи да је народу осигурала склоништа кад су Турци земљу притиснули. Ту на граници своје домовине, а у држави која је по паду Србије продужила да ратује против Турака, могли су да се надају српски ускоци да својом и туђом снагом поврате изгубљену отаџбину.

Без сумње и сами незгодни положај Угарске у ово доба, јако је угицао на српски покрет. Са југа су грозили Турци поплавом, а у земљи владала највећа анархија међу племством које су суседи помагали. Младом краљу Матији, сину прослављеног војводе Јанка Хуњада беше по вољи ова српска емиграција. Њом је он могао да умири побуњену властелу и у стези да држи суседе своје. С тога је признао политичка и религијозна права нашем народу у држави и тим угицао на сеобу у ширем размеру, а одликовањем српске властеле стварао сталне приврженике круни својој.⁸

Као и остале војводе Јакшић Дмитар беше у великом уважању. Он је имао своју засебну војску⁹ с којом се прославио у многим ратовима у Маџарској и на граници.

Прво је могао Дмитар да окуша своју снагу у корист Угарске у борби коју поведе краљ Матија против Чеха г. 1468. Палацки, описујући до појединости српску војску и њене војсковође у овим бојевима, ништа не вели о Јакшићима,¹⁰ но

¹ Гласн. XI н. р. стр. 23—28. Le Serbes de Hongrie etc. стр. 19—36.

² Рајић II, стр. 370. Жит. краљ. србљ. стр. 167.

³ Мајков, ист. прев. Данич. стр. 36, 42, 44.

⁴ Отаџбина год. I св. фебр. стр. 187. Годишњ. III, рефер. Св. Николајевића, прилог II стр. CLIX—CLXXXVII

⁵ Les Serb. des Hongr. стр. 39. Гласн. XI н. р. стр. 45, 48 и 49.

⁶ Гласник XI н. р. стр. 49.

⁷ Déjiny књ. XV стр. 445—569.

¹ Собран. соч. А. Гилберд. том II чл. VI *Государственное право серб. нар. вѣ Турци*.

² Гласн. XI н. р. стр. 46.

³ Срп. нар. пјес. В. С. Караџ. св. II 8 стр. 610.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ми имамо доказа да су оба Јакшића Дмитар и Стеван такође учесници ако не раније, оно бар од 1474 г.¹

Ове су војне трајале, кад плану властеоска буна у Маџарској. Самовољно угарско племство не беше задовољно са краљем Матијом, па се у почетку 1471 побуни и нађе потпоре у немачког цара Фридриха и пољског краља Казимира.⁵ Ако се оно причање Ђурђа Сремца о предаји Беча односи на ово време, онда Дмитру Јакшићу испале за руком да угуши и последњи остатак побуне. Са 4000 својих одважних кованика он је решио предају Беча у краљеву корист.³

На две године после тога Дмитар је умирио неке пљачкаше на граници пољско-маџарској, а 1474 он се могао опет да врати угарској војсци која се још задржавала у Чешкој,² но за кратко време. Напредак угарске војске смели су гласови о турској поплави. У почетку 1475. Турци су напали на јужну угарску и продрли до Варадина палећи и пустошећи на све стране. Тада су они, како вели летописац, одвели у робство много хиљада људи а у Темишвару спалили двоје војводе Јакшића и Шевића.⁴

Овај догађај помиње и народна песма само у друкчијој боји. И она каже да су Јакшићеви двори похарани, но не у Темишвару већ у Београду, мајка којима прегажена, а сестра Јелица у робље одведена.⁵

На глас о поплави Матија је утврдио примирје са Чесима а живо се спремао на рат против Турака. Са свију страна притицала је помоћ у новцу и војсци. Кад би готов крену се у почетку 1476 г. Први судари беху пред градом Шапцем Ову је тврђаву подигао Махмуд II на неколико година пред саму битку. После тридесето дневне опсаде Матија освоји Шабац и прогна Турке Смедереву. Задовољан овако лепим напретком своје војске, он се повуче у Угарску, а око Смедерева

остави само нешто опсаде. Турци прогоне ову његову војску и поврате Шабац.¹

У бојевима око Смедерева и Шапца беше и Јакшић Дмитар. Летописац каже да је њему тада пало у део да се огледа са *Али-бегом*, управником Смедерева. Пошто су мачеве поломили ухватили су се у коштац, Дмитар свали на земљу Али-бега ножем га закоље и плен поврати.²

Ово тврђење *троношког* летописца ако није узето из народног предања у цели да Јакшића Дмитра преставе у лепшој боји, биће по свој прилици успомена на какво његово јунаштво коме није критички прибележено време нити су тачно означене особе са противничким улогама. Како не би хтео да овде набрајам могуће догађаје који би карактером својих посленика и њиховим радом могли да оснаже или да оборе истинитост летописчевих навода, — то узгред само помињем да се овај догађај у нечем може да однесе на 1494 г. Тада беше Али-бег прикрио пљачку негде у околини Смедерева, и то даде повода Кнезу Павлу и још неколицини српских војвода да пређу Дунаво и отмицу поврате.³ Само не треба заборавати да је Али-бег још дуго после тога живео, задајући посла маџарској земљи својим разбојничким упадајима.

Давидовић уверава, да је Дмитар учествовао у свима бојевима које је водио Краљ Матија против својих непријатеља.⁴ Но и поред овог његовог тврђења поуздано се не зна, да ли Дмитар беше уз деспота Вука и Кнеза Павла у бојевима на крају 1476, 1478 и 1472 пред Београдом, Смедеревом и Голуцем⁵ и 1481 кад је кнез Павле из крушевачког краја (по мишљењу г. Мијатовића и кучева) превео у Маџарску 50 хиљада Срба. Већ о оном рату у Јердељу г. 1485 имамо поузданијег извешћа. Тада је Јакшић Дмитар у друштву са деспотом Вукм и кнезом *Павлом Стеваном Баторијем* и влашким војводом *Бозорадом* сатрао силу турску на *хлебном пољу*.⁶

¹ Гласн. V. ст. р. 110 стр. Давидовић ист. срб. н. 121 стр.

² Palas Déjiny књ. XV с. 566 и књ. XVI стр. 49.

³ Гласн. XI н. р. 50 стр.

⁴ Palas Déjiny књ. XVI стр. 122. Гласн. V ст. р. 110 стр.

⁵ Срп. нар. пјес. В. С. Караџ. књ. II стр. 620,

¹ Palas. Déjiny књ. XVI с. 121—124. Гласн. V ст р. 191 с.

² Гласн. V. стр. р. 110 стр.

³ » » » » 194. Видаков. ист. III 107 ст. Les Serb. de Hongr. 41 стр.

⁴ Ист. срп. н. 121 стр.

⁵ Гласн. V ст. р. 192 стр.

⁶ Гласн. XI н. р. 47 50 стр. Годинш. I 55 стр.

Матија је умро 4. Априла 1490. Ни после његове смрти, а за владе Краља *Владислава II*, није малаксао Јакшић Дмитар у својим ратним делима.

Угарска се још од 1492. спрема на нови озбиљни поход против Турака. Године 1501 чинило се као да ће тој њеној намери да се придруже и друге државе. Али многим спољним и унутрашњим немирима тада растрзана Јевропа није могла да оствари савеза, а Угарска и онако изложена ударцима Османлија, морала је и овом приликом да се поузда само у своју снагу. У редовима њене војске која је 1502. продрла чак до Никопоља гонећи Турке, беху најодабраније српске војсковође, а међу њима и Јакшић Дмитар са синовцем Марком, сином Јакшића Стевана.¹

Са овим се бојем свршују и ратна дела Јакшића Дмитра. Летописци истина помињу да се је он прославио и у оној војни коју беше повео краљ Владислав II (1310) против јердељског војводе *Михне* (Михаила); но ово се пре може да однесе на Јакшића Стевана но на Дмитрово време.

У осталом нетачност њихових доказа о времену смрти Јакшића Дмитра огледа се и у оном другом њиховом тврђењу којим доказују, да је Дмитар погинуо још 1489 г. пред Смедеревом, гонећи Турке до самих градских врата.²

Бранковић ставља смрт Дмитрову у време борбе његове са Али - бегом.³ Да Дмитар није преминуо ни 1494 г. јасно се види из догађаја које смо већ поменули.

Остављајући историји да новим пронађеним изворима докаже време, место и начин смрти војводе Дмитра, као и то: да ли доиста беше он зет деспота *Лазару* по кћери *Ирини*, како уверавају *Родослав царски* и још неки наши и страни историчари,⁴ — валао би да коју речемо и о његовој брату Стевану и о осталој родбини војводе Јакше.

¹ Palas. Dějiny књ. XVII стр. 20, 53. Гласн. V ст. р. 194 стр.

² Památ. стр. 82. Длан. спом. с 16. Гласн. XI ст. р. 154 стр.

³ Видаков. III. стр. 107.

⁴ Гласн. IV. н. р. стр. 271. Видаков. III. стр. 84. Lez Serb, de Hongr. стр. 41.

Ратна дела Јакшића Дмитра бачила су у присенак рад његова брата Стевана. И поред тога народна песма опева равном мером дела њихова. Па и летописци, ма колико да узносе Дмитра не заборављају да на помену као јунака и сапутника његова брата Јакшића Стевана. Тривошац га зна као војводу, уверавајући у исто време да је и он с Дмитром био у рату против Чеха.¹

По смрти Дмитровој Стеван је проживео још неколико година као приврженик краља Владислава II. Он је имао сина *Марка* и кћер *Јелену*.² Марко се упоредо са оцем прославио на бојном пољу, а Јелена беше удата за деспота *Јована*, сина слепог деспота *Стевана Бранковића* и његове жене *Анђелине*. Јелена је с Јованом родила кћер *Марију*, жену *Фердинада Франкопана*. Марија и Фердинанд имаћаху сина *Стевана* и кћер *Катарину*. Стеван је доцније био жупан модрушки а Катарина жена *Николе Зрињског*, бана хрватског а јунака сигетског.³

Деспот Јован, зет Јакшића Стевана, управљао је над Србима у Угарској до 1503. За његово време, вели један наш историк, одликовали су се као јунаци на бојном пољу отац Стеван и син Марко Јакшић.⁴ Па и после његове смрти они нису престали ратовати. Око 1510 г. Стеван беше на челу војске, с којом га посла краљ Владислав II да умири влашког војводу *Михну* (Михаила) који је неуљудним понашањем приморао Максима владику да се сели из Јердеља. Стеван је сатрпо Михну и принудио га да у Турака потражи склоништа.⁵

Писац живота арх. Максима и још неколико наших летописаца кажу, да су том приликом Јакшићи Стеван и Марко уступили пријатељу Максиму владици лепо место на ком је он подигао манастир *Крушедол*, и ту сахранио оца, мајку и брата Јована, па се најпосле и сам одморио.⁶)

¹ Гласн. V ст. р. 110 стр.

² Гласн. IV. н. р. стр. 273. Památ. с. 64.

Гласн. V ст. р. 112 стр. Гл. IV н. р. 127 стр. Гл. XI н. р. 52 с, Rad књ. VIII ст. 77 Видак. IIIс. 127.

⁴ Видаков, III 128 стр.

⁵ Видаков. III стр. 134 и Глас. XI ст. р. 128 стр.

⁶ Гласн. XI. с. р. 129 стр. Гл. IV н. р. 273 стр.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Месић има право што побија истинитост овог тврђења; јер доиста наши поузданији извори јасно сведоче против тога доказујући, да је Крушедол постао још за живота матере и брата Максимова, и деспот му Јован даде још 4. Маја 1496 г. лепе земље у баштину.¹

Међу тим ратови између Турака и Мацара нису престајали. Године 1521, Турци освоје Београд и својом поплавом још више загрозе Угарској. Деспотица је Јелена дотле живела у Купинику на имању свога мужа. „Кад су Турци освојили Београд, вели летописац, они су као крилати орлови летели палећи села, опустошавајући цркве и градове по лепом Срему. Тада је деспотица, наставља он, и преко Дунава отишла дубље у Угарску брату Јакшићу Марку, а Купиник Турци разореше.“²) Но Јелена не могаше ни код брата дуго да остане. Нападаји турски приморали су је да потражи безбеднијег уточишта у Хрватској код зета Фердинанда и кћери Марије.³ Шта је даље с њом било не зна се.

После самог боја г. 1510 не стаје трага и Јеленином оцу Јакшићу Стевану. И о времену његове смрти, као и смрти брата му Дмитра непоуздана су казивања наших летописаца. Стеван је на сву прилику могао умрети у Бечу, но не 1581 као што летописци тврде⁴ но у међу-времену од 1510 — 1521 године.

После очеве смрти Јакшић Марко заузео војводско звање у фамилији својој. Ми смо се с њим неколико пута сусрели. Уз стрица Дмитра први пут се показа на бојном пољу 1502 г. гонећи Турке. За владе деспота Јована, његовог зета, он се је заједно са оцем одликовао у многим ратовима. Нарочито је велике услуге учинио *Јовану Запољи*, кад се

оно он препираше са *Фердинандом*, немачким царем о угарски престо. Он је остао веран Запољи и онда, кад га се одрече цар Јован Црни; и онда кад Павле Бакић пређе на Фердинандову страну. Код себе је сакрио мацарског великаша *Перињју* кад га разби цар Јован и у бегство одагна.¹ Али се незна: да ли је Марко Јакшић и онда остао веран Запољи, кад од њега одустаде војвода *Радић*, и кад потучен Запоља потражи помоћи у Турака и они дођоше под Беч? Белешке наших летописаца и хроничара о свему томе ћуте, а ни српска ни угарска историја не помињу више Јакшића Марка.

Не зна се ни то, да ли је Марко оставио по себи каква порода. По свој прилици Јакшићева се лоза није претргла и после ових јунака за дуго. Око 1596—1630 год. беше деспот над Србима у Угарској *Аврам Бранковић* који имађаше жену *Ану* из Јакшићеве породице. Аврамов и Анин праунук јесте јердељски митрополит *Сава* и његов брат деспот *Ђорђе II*, који нам је и оставио ову белешку.²

После тог времена за седамдесет година губи се траг Јакшића. Око 1701. јавља се неки „*обер капетан Илија Јакшић*“, чија се застава са грбовима и знамењем и данас чува у острогонској цркви, како уверава г. *Витковић*.³ Он је био и на карловачком сабору од г. 1719.

Тако је више но два и по века трајала ова јуначка породица којој први члан беше војвода и последњи можда као војвода остави своје кости на бојном пољу.

Крушевац.

Дим. С. ЈОВАНОВИЋ,
професор.

¹ Раd књ. VII 76 стр. Момшена 541 ст р.

² Раmatn. 83 Гласн. XI н. р. 52 стр.

³ Гласн. XI н. р. 52 стр.

⁴ Раmat. 82. Гласн. XI ст. р. 154 стр.

¹ Гласн. XI н. р. 68,71 стр.

² Видаков. ист. IV. 37 стр. Давидовић стр. 135.

³ Гласн. XI н. р. 162 стр.

БЕЛЕШКЕ О ПРОСВЕТИ И ШКОЛАМА

— У Кнежевини Бугарској има 1027 мушких и 61 женска основна школа са 1247 учитеља и 132 учитељке, 48.404 мушке и 8451 женске деце. Већину школа издржавају саме општине. На издржавање горепомених школа издаде су општине у прошлој години у име учитељских плата 735.533 динара у новцу и 71.332 оке у житу. Огромна већина школа је са три, а мало их је са четири разреда. — Ове године се и у Бугарској држе практичка предавања за учитеље основних школа. Пре-

давања трајаће 6 недеља, и то за време школскога одмора.

— У учитељској школи у Сомбору држаће се учитељски испити од 22 до 27 јуна ове године.

— У Новоме Саду почиње од 16 јула да излази у наклади А. Пајевића, штампара, нов лист под насловом »Илустроване новине«. До краја ове године стаје тај лист 12 динара, а излази два пута месечно на 2 велика табака са 5-8 слика.

ПРОСВЕТНИ ДОБРОТВОРИ

Народном музеју изволели су поклонити :

Илено Височанство Госпођа Књагиња Наталија. један велики чирак и једну укусно украшену кадоницу од сребра.

Г. Јездимир Чекић, председник окр. Суда у Нишу преко г. Мил. С. Милојевића, професора оvd., три бакрена римска новца и једну стару сребрну гривну.

Родбина и стараоци масе пок. Ђ. Масације трговца у Јагодини, преко г. Св. Ј. Никетића, директора гимназије јагодинске, слику »Левчанина«, рад п. Ђуре Јакшића.

Г. Стеван Р. Дамјановић из Сарајева, један сребрни мстачки новац.

Г. Тодор С. Јовановић из Касидола окр. Пожарев. један бакрен новац римски.

Г. Радомир А. Нешић, из Уба, четири новца римска, сребрна.

Г. Пет. Вукосављевић из Сенице, два сребрна римска новца.

Г. Прока Спирић из Лесковца, један сребрни грчки новац.

Г. Т. са Миленковић, секретар Управе вар. Београда један мали крст и медаљу од туча.

Г. Милорад Терзибашић из Београда, тридесет и осам комада камених и рожних ствари из каменог доба нађени у језеру невшателском.

Г. Душан Михаиловић, из Срем. Митровице двадесет комада разних костију, већим делом од изумрлих животиња, нађени у Сави.

Управа музеја високој издавачкој и осталим поштованим даваоцима овим изјављује своју најтоплију благодарност

I

Г. Јосиф Цветић, практиканат ср. посавског окр ваљевског поконио је школи ушћанској три комада књижица: »Ситнице, Јова и Драга и Хлеб што га једемо«, да се о годишњем испиту раздаду добрим ученицима.

II

Г. Милија Тодоровић председник општине штубичке, поконио је школи штубичкој једанаест комада књижица: »Дечији Свет«, да се раздаду о испиту добрим ученицима.

III

Г. Тимотије Вуковић, свештеник стадашки, походио је 27 Маја III р. крушевачке основне мушке школе. и и тада је поконио четир комада књижица: »Полажајников дар, Јагњешце, сто прича и Пропаст царства српског на Косову«, да се о испиту раздаду добрим ученицима.

IV

Г. Матија Радовић, начелник окр. ваљевског, поконио је женској школи обреновачкој осам комада књижица: »Невеста Љутице Богдана« и »Чупићева Задужбина«, да се о испиту раздаду добрим ученицима.

V

Суд општине голубачке, у округу пожаревачком, послао је школи голубачкој мушкој и женској четрдесет и девет комада књижица. »Збирка народних песама, пропаст царства српског; све по избор срп. народне песме; Цар Лазар; песме самоуког песника; Таџан; Поздрав Њ. В. Књазу бугарском; Чесница; Прича о Црвенкапи и зверница« да се раздаду о испиту добрим ученицима.